

กัณฐะรังโอบอุ้มบารมี

ศต. พระครูพนาลัย

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

กิตติสารานุกรมกฎหมาย

วิธีสร้างบุญบารมี

สมเด็จพระญาณสังวร

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

ISBN 978-616-348-362-1

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๖ จำนวน ๕๐,๐๐๐ เล่ม

ที่ปรึกษา

สมเด็จพระวันรัต

พระเทพปริยัติวิมล

กองบรรณาธิการ

พระศากยวงศ์วิสุทธิ์

รศ.สุเชาวน์ พลอยชุม

บรรณาธิการสร้างสรรค์และวาดภาพ

ธีรโพธิภิกขุ (อาจารย์ธีระพันธุ์ ลอไพบูลย์)

ผู้จัดพิมพ์

รัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

พิมพ์โดยเสด็จพระราชกุศลในการพระศพ สมเด็จพระญาณสังวร

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

พิมพ์ที่

คำนำ

คำนำบุญ แปลจากหนังสือพระโอษฐ์สมเด็จพระสังฆราช
พจนานุกรม โดยสมเด็จพระญาณสังวรญาณสังวร
มุนี
คณะสงฆ์

มุนีคณะสงฆ์นั้น หมายถึงคณะสงฆ์เถรวาท
อันประกอบด้วยพระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์
ที่ปฏิบัติธรรมตามพระโอษฐ์สมเด็จพระสังฆราช
คณะสงฆ์เถรวาท มีพระรัตนตรัยเป็นองค์
สำคัญ

การปฏิบัติธรรมของพระภิกษุสามเณร
และคฤหัสถ์นั้น มีหลายประการด้วยกัน
ทั้งการปฏิบัติธรรมในวัดและนอกวัด
ทั้งการปฏิบัติธรรมในบวรและนอกบวร
ทั้งการปฏิบัติธรรมในเวลากลางวันและกลางคืน
ทั้งการปฏิบัติธรรมในฤดูร้อนและฤดูหนาว
ทั้งการปฏิบัติธรรมในยามสงบและในยามศึกสงคราม
ทั้งการปฏิบัติธรรมในยามสุขและในยามทุกข์
ทั้งการปฏิบัติธรรมในยามมีและในยามไม่มี
ทั้งการปฏิบัติธรรมในยามมีและในยามไม่มี
ทั้งการปฏิบัติธรรมในยามมีและในยามไม่มี

พระประวัติ
สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช
สกลมหาสังฆปริณายก
(สุวฑฒนมหาเถร เจริญ คุชวัต)

วันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนา สมเด็จพระญาณสังวร วัดบวรนิเวศวิหาร เป็น สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก นับเป็นสมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๙ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๕๖ นับเป็นสมเด็จพระสังฆราช ที่ทรงดำรงตำแหน่งยาวนานกว่าสมเด็จพระสังฆราชพระองค์ใด ๆ ในอดีตที่ผ่านมา คือ ๒๔ ปี

วันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ เป็นวันคล้ายวันประสูติของเจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (สุวฑฒนมหาเถร) ทรงเจริญพระชนมายุ ๑๐๐ พรรษาบริบูรณ์ นับเป็นสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ที่เจริญพระชนมายุยืนนานกว่า สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ใด ๆ ในอดีตที่ผ่านมา ทั้งทรงดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ทางคณะสงฆ์ยาวนานกว่าพระองค์อื่น ๆ คือ ทรงดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต ๒๕ ปี ทรงดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร ๕๒ ปี นับเป็นบุญบารมีในทางปฏิบัติ

ส่วนบุญส่วนบารมี คืออุปการะในสมณะ-
คหบดี เทวคหบดี มีโพธิญาณบวช
สำเร็จไว้ ๑๒ ครั้ง อุปการะให้พระภิกษุได้อริยสัจ
๑๑ ครั้ง อุปการะ ๕๕ ฆราวาส อันเป็นอุทา-
กรรมอันควร อนุเคราะห์แก่พระภิกษุสามเณร ทำให้
บวชได้หลาย บวชซ้ำหลาย บวชใหม่ โดยอุปการะ
ทำให้บวชอุปการะได้แก่พระภิกษุสามเณรอันเป็นอันมาก

ภ.ค. พจนานุกรม

วัดบวรนิเวศวิหาร

ของเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช ซึ่งยากที่จะมีเป็นสาธารณะแก่บุคคลทั่วไป

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (สวทุฒนมหาเถร) มีพระนามเดิมว่า เจริญนามสกุล คชวัตร ทรงมีพระชาติภูมิ ณ จังหวัดกาญจนบุรี เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๖ ทรงบรรพชาเป็นสามเณรเมื่อพระชนมายุ ๑๔ พรรษา ณ วัดเทวสังฆาราม กาญจนบุรี แล้วเข้ามาอยู่ศึกษาพระปริยัติธรรม ณ วัดบวรนิเวศวิหาร จนพระชนมายุครบอุปสมบท และทรงอุปสมบท ณ วัดบวรนิเวศวิหารเมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๖ โดยสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ทรงเป็นพระอุปัชฌาย์ ได้ประทับอยู่ศึกษา ณ วัดบวรนิเวศวิหาร ตลอดมาจนกระทั่งสอบได้เป็นเปรียญธรรม ๙ ประโยค เมื่อพ.ศ. ๒๔๙๔

เจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร ทรงดำรงสมณศักดิ์มาโดยลำดับดังนี้ ทรงเป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ พระราชาคณะชั้นราช และพระราชาคณะชั้นเทพ ในราชทินนามที่ พระโศภนคณาภรณ์ ทรงเป็นพระราชาคณะ ชั้นธรรมที่ พระธรรมวราภรณ์ ทรงเป็นพระราชาคณะชั้นเจ้าคณะรองที่ พระสาสนโสภณ ทรงเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระญาณสังวร และทรงได้รับพระราชทานสถาปนาเป็น สมเด็จพระสังฆราช ในราชทินนามที่ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

เจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร ทรงเป็นผู้ใคร่ในการศึกษา ทรงมีพระอัจฉริยภาพใฝ่รู้ใฝ่เรียนมาตั้งแต่ทรงเป็นพระเปรียญ โดยเฉพาะในด้านภาษา ทรงศึกษาภาษาต่าง ๆ เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน จีน และ สันสกฤต จนสามารถใช้ประโยชน์ได้เป็นอย่างดี กระทั่ง เจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ พระอุปัชฌาย์ทรงเห็นว่า จะเพี้ยนในการศึกษามากไป วันหนึ่งทรงเตือนว่า ควรทำกรรมฐานเสียบ้าง เป็นเหตุให้พระองค์ทรงเริ่มทำกรรมฐานมาแต่บัดนั้น และทำตลอดมาอย่างต่อเนื่อง จึงทรงเป็นพระมหาเถระที่ทรงภูมิธรรม ทั้งด้านปริยัติและด้านปฏิบัติ

เจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร ทรงศึกษาหาความรู้สมัยใหม่อยู่เสมอ เป็นเหตุให้ทรงมีทัศนะกว้างขวาง ทันต่อเหตุการณ์บ้านเมือง ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการสั่งสอนและเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก และทรงนิพนธ์หนังสือทางพระพุทธศาสนาได้อย่างสมสมัย เหมาะแก่บุคคลและสถานการณ์ในยุคปัจจุบัน และทรงสั่งสอนพระพุทธศาสนาทั้งแก่ชาวไทยและชาวต่างประเทศ

ในด้านการศึกษา ได้ทรงมีพระดำริทางการศึกษาที่กว้างไกล ทรงมีส่วนร่วมในการก่อตั้งมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งแรกของไทย คือ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมาแต่ต้น ทรงริเริ่มให้มีสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศขึ้นเป็นครั้งแรก เพื่อฝึกอบรมพระธรรมทูตไทย ที่จะไปปฏิบัติศาสนกิจในต่างประเทศ

ทรงเป็นพระมหาเถระไทยรูปแรก ที่ได้ดำเนินงาน พระธรรมทูตในต่างประเทศอย่างเป็นรูปธรรม โดยเริ่มจากทรงเป็น ประธานกรรมการอำนวยการสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตไป ต่างประเทศ เป็นรูปแรก เสด็จไปเป็นประธานสงฆ์ในพิธีเปิดวัดไทย แห่งแรกในทวีปยุโรป คือวัดพุทธปทีป ณ กรุงลอนดอน สหราชอาณาจักร ทรงนำพระพุทธศาสนาเถรวาทไปสู่ทวีปออสเตรเลีย เป็นครั้งแรก โดยการสร้างวัดพุทธรังษีขึ้น ณ นครซิดนีย์ ทรงให้ กำเนิดคณะสงฆ์เถรวาทขึ้นในประเทศอินโดนีเซีย ทรงช่วยฟื้นฟู พระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศเนปาล โดยเสด็จไปให้การ บรรพชาแก่ ศากยะกุลบุตรในประเทศเนปาลเป็นครั้งแรก ทำให้ ประเพณีการบวชฟื้นตัวขึ้นอีกครั้งหนึ่งในเนปาลยุคปัจจุบัน ทรง อุบัติมภ์การสร้างวัดแคโรไลนาพุทธจักรวนาราม สหรัฐอเมริกา ทรงเจริญศาสนไมตรีกับองค์คาโกลาตมะ กระทั่งเป็นที่ทรงคุ้นเคย และได้วิสาสะกันหลายครั้งและทรงเป็นพระประมุขแห่งศาสนจักร พระองค์แรกที่ได้รับทูลเชิญให้เสด็จเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน อย่างเป็นทางการในประวัติศาสตร์จีน

เจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร ทรงเป็นนักวิชาการ และนักวิเคราะห์ธรรมตามหลักการของพระพุทธศาสนา ที่เรียกว่า ธรรมวิจยะ เพื่อแสดงให้เห็นว่า พุทธธรรมนั้นสามารถประยุกต์ใช้ กับกิจกรรมของชีวิตได้ทุกระดับ ตั้งแต่ระดับพื้นฐานไปจนถึงระดับ สูงสุด ทรงมีผลงานด้านพระนิพนธ์ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษจำนวนมากว่า ๑๐๐ เรื่องประกอบด้วยพระนิพนธ์แสดงคำสอน

ทางพระพุทธศาสนาทั้งระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูง รวมถึง ความเรียงเชิงศาสนคดีอีกจำนวนมาก ซึ่งล้วนมีคุณค่าควรแก่การ ศึกษา สถาบันการศึกษาของชาติหลายแห่งตระหนักถึงพระปรีชา สามารถและคุณค่าแห่งงานพระนิพนธ์ ตลอดถึงพระกรณียกิจที่ ทรงปฏิบัติ จึงได้ทูลถวายปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์เป็นการ เทิดพระเกียรติหลายสาขา

นอกจากพระกรณียกิจตามหน้าที่ตำแหน่งแล้ว ยังได้ทรง ปฏิบัติหน้าที่พิเศษ อันมีความสำคัญยิ่งอีกหลายวาระ กล่าวคือ ทรงเป็นพระอภิบาลในพระภิกษุพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน เมื่อครั้งทรงพระผนวช เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔/๘๕ พร้อมทั้งทรงถวายความรู้ในพระธรรมวินัย ตลอดระยะเวลาแห่ง การทรงพระผนวช ทรงเป็นพระราชกรรมาจากราจารย์ ในสมเด็จพระ บรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราช กุมาร เมื่อครั้งทรงผนวชเป็นพระภิกษุ เมื่อพ.ศ. ๒๕๒๑

เจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร ไม่เพียงแต่สร้างศาสน ธรรม คือคำสอนมอบไว้เป็นมรดกธรรมแก่พุทธศาสนิกชน และแก่ โลกเท่านั้น แต่ยังได้ทรงสร้างวัดอุทธรมอันนำสุขประโยชน์สู่ ประชาชนทั่วไป มอบไว้เป็นมรดกของแผ่นดินอีกเป็นจำนวนมาก อาทิ วัดญาณสังวราราม ชลบุรี วัดศรีศากิเชก กาญจนบุรี วัดวังฟูไทร เพชรบุรี วัดล้านนา ญาณสังวราราม เชียงใหม่ พระบรมธาตุเจดีย์ศรีนครินทราสถิตมหาสันติคีรี เชียงราย โรงพยาบาลสมเด็จพระปิยมหาราชรมณียเขต กาญจนบุรี

ตึกสถมมหาสังฆปริณายก ในโรงพยาบาลและโรงเรียนในถิ่น
ศุกรกันดาร ๑๙ แห่ง โรงพยาบาลสมเด็จพระสังฆราช พระองค์ที่
๑๙ ท่าม่วง กาญจนบุรี ตึกวชิรญาณวงศ์ โรงพยาบาล
จุฬาลงกรณ์ ตึกวชิรญาณสามัคคีพยาบาล โรงพยาบาล
จุฬาลงกรณ์ ตึก ภปร โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ โรงเรียนสมเด็จพระ
ปิยมหาราชรมณีย์เขต กาญจนบุรี และวัดไทยในต่างประเทศ
อีกหลายแห่ง

เจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร ทรงดำรงตำแหน่ง
หน้าที่สำคัญทางการคณะสงฆ์ในด้านต่าง ๆ มาเป็นลำดับ เป็นเหตุให้
ทรงปฏิบัติ พระกรณียกิจเป็นประโยชน์ต่อพระศาสนา ประเทศชาติ
และประชาชน เป็นเอกประการ นับได้ว่าทรงเป็นพระมหาเถระที่
ทรงเพียบพร้อมด้วยอดีตสมบัติและปรหิตปฏิบัติ และทรงเป็นครู
ฐานียบบุคคลของชาติ ทั้งในด้านพุทธจักรและอาณาจักร

เจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร ทรงเป็นที่เคารพ
สักการะตลอดไปถึงพุทธศาสนิกชนในนานาประเทศ ด้วยเหตุนี้
ทางรัฐบาลสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ จึงได้ทูลถวาย
ตำแหน่ง อภิชมหารัฐคุรุ อันเป็นสมณศักดิ์สูงสุดแห่งคณะสงฆ์
เมียนมาร์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๔ และที่ประชุมผู้นำสูงสุดแห่งพุทธ
ศาสนาโลก เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๕ ได้ทูลถวายตำแหน่ง “ผู้นำสูงสุด
แห่งพระพุทธศาสนาโลก”

ถึง พ.ศ. ๒๕๔๓ พระสุขภาพของเจ้าพระคุณสมเด็จพระ
ญาณสังวร ทรุดถอยลง เนื่องจากทรงเจริญพระชนมายุมากขึ้น

ไม่อำนวยให้ทรงปฏิบัติพระศาสนกิจต่าง ๆ ได้โดยสะดวก จึง
เสด็จเข้าประทับรักษาพระองค์ ณ ตึกวชิรญาณ-สามัคคีพยาบาล
โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย เมื่อวันที่ ๒๐
กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๓ ในช่วงแรก ๆ ยังเสด็จกลับไปประทับ
ณ วัดบวรนิเวศวิหาร เป็นระยะ ๆ ครั้งละ ๓-๔ วัน และเสด็จ
ไปสดับพระปาติโมกข์ ณ พระอุโบสถวัดบวรนิเวศวิหาร ทุกวัน
ธรรมสวนะเดือนเพ็ญและเดือนดับ กระทั่งพระสุขภาพไม่อำนวย
คณะแพทย์ผู้ดูแลการรักษาพยาบาลจึงกราบทูลให้ตักเสด็จไป
สดับพระปาติโมกข์ดังกล่าว ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นต้นมา

ถึงวันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ พระอาการ
ประชวรโดยทั่วไปทรุดลง คณะแพทย์จึงได้ถวายการผ่าตัดพระอันตะ
(ลำไส้) และพระอันทคุณ (ลำไส้เล็ก) หลังการผ่าตัด ทรงมีพระ
อาการทั่วไปเป็นที่พอใจของคณะแพทย์ ถึงวันที่ ๒๑ ตุลาคม
พ.ศ. ๒๕๕๖ เริ่มมีพระอาการความดันพระโลหิตลดลง แต่มีการ
กระตือรือร้นเป็นระยะ ๆ กระทั่งถึงวันที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ.
๒๕๕๖ ความดันพระโลหิตลดลงถึง ๒๐ และคงตัวอยู่ระยะหนึ่ง
ถึงเวลา ๑๙.๓๐ น. ความดันพระโลหิตลดลงถึง ๐ ในทันทีทันใด

คณะแพทย์ได้ออกแถลงการณ์ในเวลาต่อมาว่า เจ้าพระคุณ
สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สถมมหาสังฆ
ปริณายก สิ้นพระชนม์ด้วยการติดเชื้อในกระแสพระโลหิต เมื่อวันที่
๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ เวลา ๑๙.๓๐ น. สิริพระชนมายุ
ได้ ๑๐๐ พรรษา กับ ๒๑ วัน

สารบัญ

ความหมายของบุญและบารมี	๑
บุญเป็นเหตุแห่งความสุข	๒
ทุกชีวิตอาศัยบุญ	๑๐
วิธีสร้างบุญ	๑๒
สร้างบุญด้วยการให้ทาน	๑๓
การให้ทานที่ได้บุญมาก	๑๖
รู้จักให้ทำให้ความโกรธมลาย	๑๙
องค์ประกอบของทานที่สมบูรณ์	๒๓
สร้างบุญด้วยการรักษาศีล	๒๕
สร้างบุญด้วยการภาวนา	๒๙
ผลของบุญ	๓๐
บุญกับกุศล	๓๕
บุญก่อสุข บาปก่อทุกข์	๓๙
วิธีการเพื่อความสุขของชีวิต	๔๑
เสียบียงเพื่ออนาคต	๔๕
บารมีนำไปสู่ความเป็นพระพุทธรเจ้า	๔๘
บารมีคือคุณธรรมผู้มุ่งดี	๔๙
บารมีสร้างได้ด้วยกรรม	๕๑
ทุกคนควรสร้างบุญบารมี	๕๓
ทุกคนพึงปฏิบัติในบารมีตามควรแก่ฐานะ	๕๕

ภค. พระอุบาล์

ภค. พระอุบาล์

กิตติสารกับบุญบารมี

ความหมายของบุญและบารมี

คำว่า **บุญ** แปลตามศัพท์ว่า ชำระ ฟอก ล้าง ท่านแสดงว่า แบ่งเป็น ๒ ก้อน คือ บุญที่เป็นส่วนเหตุ ได้แก่ ความดีต่างๆ เรียกว่าเป็นบุญ เพราะเป็นเครื่องชำระ ฟอกล้าง ความชั่ว ๑ บุญที่เป็นส่วนผล คือความสุข ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ท่านทั้งหลาย อย่ากลัวต่อบุญเลย เพราะคำว่าบุญนี้เป็นชื่อของความสุข” ดังนี้ ๑

คำว่า **บารมี** มาจากคำบาลีว่า “ปารมี” มีคำแปลที่นักภาษาศาสตร์ได้ให้ไว้หลายอย่าง จะแสดงแต่บางอย่าง คือ แปลว่า อย่างยิ่ง มาจากคำว่า “ปรมะ” ที่ภาษาไทยเรามาใช้ว่า บรม และคำว่า **บรม** ที่แปลว่าอย่างยิ่งนี้ ก็มีใช้ทั้ง ๒ ทาง คืออย่างยิ่งก็บรม หรือไม่ตัวอย่างยิ่งก็บรม เช่นคำว่า **นิพพาน** เป็น บรมสุข คือสุขอย่างยิ่ง สังฆารทั้งหลาย เป็นบรมทุกข์ คือทุกข์อย่างยิ่ง จึงเป็นคำกลางๆ ใช้ได้ทั้ง ๒ ทาง ดังนี้ คำว่า **บารมี** มาจากคำว่า ปรมะ แล้วมาเป็น ปารมี

กต. พญ. พญ. พญ.

ไทยเรียกว่า บารมี แต่มีความหมายถึงส่วนที่ดีเท่านั้น ไม่
หมายเป็นกลางๆ เหมือนอย่างคำว่า ประมะ

เพราะฉะนั้น คำว่า **บารมี** จึงมีความหมายที่แปลว่า
เลิศ อย่างยิ่ง ประเสริฐ หรือแปลอีกอย่างหนึ่งว่า ถึงฝั่ง อัน
หมายความว่า นำให้ถึงฝั่ง คือจากฝั่งนี้ไปสู่ฝั่งโน้น อันความ
หมายของคำวนำจากฝั่งนี้ คือ โลก ไปสู่ฝั่งโน้น คือโลกุตระ
เหนือโลก พันโลก อันหมายถึงนิพพาน

บุญเป็นเหตุแห่งความสุข

พระพุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้แปลความว่า

“ผู้ใคร่ประโยชน์ พึงศึกษาบุญนั้นแล อันมีผลเลิศต่อไป
ซึ่งมีสุขเป็นกำไร คือพึงเจริญทาน ๑ ความประพฤติสงบ ๑
เมตตาจิต ๑ บัณฑิตครั้นเจริญธรรม ๓ ประการ อันเป็นเหตุ
แห่งความสุขเหล่านี้แล้ว ย่อมเข้าถึงโลกอันไม่มีความเบียดเบียน
เป็นสุข”

กต. พญ. พญ. พญ.

พระพุทธศาสนสุภาษิตที่มีมาในบุญญสูตรนี้ ตรัสสอน
ให้ทุกท่าน ทุกบุคคล ผู้ใคร่ประโยชน์ ศึกษาบุญอันเป็นส่วน
เหตุให้เกิดผลเลิศต่อไป มีสุขเป็นกำไร เป็นเหตุให้เกิดความสุข
คือให้เจริญทาน สมจรรยา ความประพฤติสงบ และเมตตาจิต
รวม ๓ ประการ

คำว่า **บุญ** แปลตามศัพท์หรือพจนานุกรมว่า ชำระ
ฟอก ล้าง โดยย่อหมายถึงบุญส่วนเหตุ ๑ บุญส่วนผล ๑

บุญส่วนเหตุ นั้น หมายถึงศึกษา คือ พัง เรียนให้รู้ และ
ดำรงมั่น เสดปฏิบัติเจริญกุศลธรรมทั้งหลาย เช่น ปฏิบัติเจริญ
ธรรม ๓ ประการ ดังที่กล่าวแล้วนั้น และในพระบาลีไวยากรณ์
ภาษิตอีกแห่งหนึ่ง ได้ตรัสไว้ตอนหนึ่งแปลความว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย
เรานั้นดำริว่า บัดนี้ เราเป็นผู้มีฤทธิ์อย่างมากรายอย่างนี้
มีอานุภาพอย่างนี้ เพราะผลวิบากแห่งกรรม ๓ ประการ ของเรา
คือ ทาน ๑ ทมะ (ฝึกอินทรีย์ มีจักขุเป็นต้น และข่มกิเลส
มีราคะเป็นต้น) ๑ สติญฺญมะ (สำรวมการและวาจา) ๑”

ศต. พญามหาอโศ

อนึ่ง ได้ตรัสบุญส่วนเหตุไว้ในนิริคณทสูตรว่า “นิริ (ขุมทรัพย์คือบุญ) เป็นสิ่งอันสตรหรือบุรุษฝังไว้ดีแล้ว ด้วยทาน ๑ ศีล ๑ สัจฉริยะ ๑ และทมะ ๑”

บุญส่วนเหตุทั่วไปก็ได้แก่กุศลเจตนา ดังที่ได้ตรัสไว้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุญกิริยาวัตถุ (ที่ตั้งแห่งการทำบุญ) ๓ เหล่านี้ คือ บุญกิริยาวัตถุ สำเร็จด้วยทาน ๑ บุญกิริยาวัตถุ สำเร็จด้วยศีล ๑ บุญกิริยาวัตถุ สำเร็จด้วยภาวนา ๑”

บุญส่วนผลนั้น หมายถึงผลวิบากของบุญส่วนเหตุนี้เอง ดังที่ตรัสไว้ในปุญญสูตรตอนต้นว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายอย่าได้กลัวต่อบุญเลย คำว่าบุญนี้เป็นชื่อแห่งความสุข อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่ารัก น่าพอใจ”

ในธรรมบทตรัสแสดงบุญส่วนผลไว้ว่า
“ผู้มีบุญอันทำแล้ว ย่อมบันเทิงในโลกนี้ ละไปแล้ว

ศต. พญามหาอโศ

ย่อมบันเทิงในโลกทั้งสอง เขาเห็นความบริสุทธิ์แห่งกรรมของ คนย่อมบันเทิง ย่อมบันเทิงทั่ว”

ในนิริคณทสูตร ตรัสแสดงผลวิบากแห่งบุญนิริโดยพิสดารไว้ว่า นิริคือบุญนี้ อันบุคคลฝังไว้ดีแล้ว อันใครขณะไม่ได้มีปกติไปตาม ละไป ย่อมถือเอาบุญนิรินั้นไปในที่พึงไปทั้งหลายไม่ทั่วไปแก่ชนเหล่าอื่น บุญนิริโจรนำไปไม่ได้ นิรินั้นให้สิ่งทีใคร่จะได้ทั้งปวงแก่เทพและมนุษย์ทั้งหลาย เทพและมนุษย์ทั้งหลายปรารถนาสิ่งใดๆ สิ่งนั้นทั้งหมดอันผู้มีบุญนิริยอมได้คือบุญนิรินั้น ความมีผิวพรรณงาม ความมีเสียงไพเราะ สัตฐาน ทรวดทรงงาม ความมีรูปร่าง ย่อมได้ด้วยบุญนิรินั้น รัชสมบัติแห่งประเทศ ความเป็นใหญ่ จักรพรรดิสุข อันเป็นที่รัก แม้รัชสมบัติแห่งเทพในทิพย์ทั้งหลาย ย่อมได้ด้วยบุญนิรินั้น สมบัติอันเป็นของมนุษย์ ความยินดีในเทวโลก และนิพพาน สมบัติ ย่อมได้ด้วยบุญนิรินั้น ความที่ถ้าเมื่ออาศัยความถึงพร้อมด้วยมิตรประกอบทั่วโดยแยบคาย มีความชำนาญใน

ศต. พระอุบาลี

วิชาวิมุตติ ย่อมได้ด้วยบุญนิธินี้ ปฏิสัมภิตา (ปัญญา
แตกฉานเฉพาะ) วิโมกข์ (ความหลุดพ้น) และสาวกบารมี
ปัจเจกโพธิ พุทธภูมิ ย่อมได้ด้วยบุญนิธินั้น สัมปทานัน คือบุญ
สัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยบุญ) มีประโยชน์ ผลที่ต้องการ
ใหญ่อย่างนี้ เพราะเหตุนั้น บัณฑิตทั้งหลายผู้ทรงปัญญา จึง
สรรเสริญความเป็นผู้มีบุญอันทำแล้ว

กล่าวโดยย่อ **บุญส่วนเหตุ** ได้แก่กุศลเจตนา กุศลกรรม
สุจริต กุศลธรรม บุญกิริยาวัตถุทั้งปวง ไตรสิกขา คือ ศีล
สมาธิ ปัญญา

บารมี คือ พุทธบารมี ปัจเจกโพธิบารมี สาวกบารมี
มรรคมงคลแปด และที่ตรัสยกขึ้นไว้ในบุญญสูตรตอนที่เป็น
ไวยากรณภาษิตว่า ทาน ๑ ทมะ ๑ สัจฉริยะ ๑ และใน
นิคมคาถาว่า ทาน สมจรรยา เมตตาคจิต ซึ่งล้วนเป็นเครื่อง
ชำระ ฟอกล้างกิเลสสาธุระทั้งปวง

ส่วนบุญส่วนผล ก็สรุปเข้าในมนุษย์สมบัติ เทวสมบัติ

ศต. พระอุบาลี

นิพพานสมบัติ สรุปเข้าอีกเป็นความสุขที่น่าปรารถนา น่าใคร่
น่ารัก น่าพอใจ ตลอดถึงบรมสุข คือนิพพาน อันเกิดจาก
กรรมวิสุทธิตี ความบริสุทธิ์แห่งกรรมของตน ทำให้บริสุทธิ์กาย
บริสุทธิ์วาจา บริสุทธิ์ใจ โดยเฉพาะทำให้จิตบริสุทธิ์จากกิเลสสาธุระ
ไปโดยลำดับจนถึงทั้งหมด

ในรตนัตถยปภาวาทิยาจนคาถา พระราชนิพนธ์ใน
รัชกาลที่ ๔ แสดงไว้ว่า พระรัตนตรัย คือพระพุทธเจ้า พระ
ธรรม พระสงฆ์ บริสุทธิ์สูงสุด ประเสริฐสุดในโลก ย่อมเป็นไป
เพื่อความบริสุทธิ์อย่างยิ่งแก่ผู้เลื่อมใสแล้ว ใครปรารถนาความ
บริสุทธิ์แห่งตน ปฏิบัติอยู่โดยชอบ ความบริสุทธิ์จากกิเลสทั้ง
ปวง เป็นความดับทุกข์ทั้งหลาย นิพพานเป็นบรมสุข คือว่าง
อย่างยิ่ง (จากกิเลสสาธุระทั้งหมด) เป็นบรมสุข คือสุขอย่างยิ่ง

และได้มีอีกคาถาหนึ่งแสดงอธิบายนิพพานว่า ความ
บริสุทธิ์จากกิเลสทั้งปวง เป็นความดับทุกข์ทั้งหลาย ความดับ
นั้นเป็นสันติ คือความสงบแห่งใจ เรียกว่านิพพาน

ภค. พญ. พญ. พญ.

ในปญญาสูตร ตรีสแสดงบุญส่วนผลก่อนคือ สุข พร้อมทั้งสุขสมบัติ แล้วตรีสบุญส่วนเหตุ คือ ทาน ทมะ (ฝึก อินทรีย์มีตาเป็นต้น ช่มกิเลส) สัจญมะ (สำรวจกาย และ วาจา) ส่วนในนิคมคาถาของพระสูตรนี้ แสดงบุญส่วนเหตุ คือ ทาน สมจริยา เมตตาคจิต แม้ชื่อธรรมต่างกันบ้าง ส่วนใจความ ก็เป็นอันเดียวกัน

ทาน คือการให้ การบริจาคพัสดุต่างๆ มีข้าวน้ำ เป็นต้น เกื้อกูลผู้รับตามที่ต้องการ ตามที่ควรให้ พระสุคตตรีส สรรเสริญการเลื้อกให้ ได้มีแบ่งทานเป็น ๒ คือ **อามิสทาน** ให้อามิสสิ่งของ **ธรรมทาน** ให้ธรรม สั่งสอนหรือสอนแนะนำ การตั้งโรงเรียนก็จัดเข้าในข้อนี้ ทานข้อนี้จัดเข้าในข้อ**ทานมัย บัญญัติริยาวัตถุ**

สมจริยา ความประพฤติสงบ ความประพฤติสมควร ความประพฤติสม่ำเสมอ ก็ได้แก่ศีล ความสำรวจระวังกาย วาจา ด้วยความตั้งใจงดเว้นกรรมที่ก่อภัยแหว่ต่างๆ เป็นต้นที่

ภค. พญ. พญ. พญ.

ควรงดเว้น เช่น งดเว้นตามหลักศีล ๕ ข้อนี้จึงตรงกับสัจญมะ ความสำรวจกายวาจาด้วยความตั้งใจที่หมายถึงศีล ข้อนี้จัด เข้าใน**ศีลมัยบัญญัติริยาวัตถุ**

เมตตาคจิต จิตมีเมตตา รักใคร่ผูกเอื้อโย ปรารภนาให้ เจริญสุข มีความรู้สึกเป็นมิตร ดังที่เรียกว่ามีมิตรจิต มิตรใจ เมตตามีอันเป็นไปในอาการให้ประโยชน์เกื้อกูลเป็นลักษณะ มีการนำสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลเป็นรส คือ เป็นกิจหน้าที่พึงทำ มีการปลดปล่อยโทสะ พยาบาท อาฆาต เป็นเครื่องปรากฏ มีการแสดงความพอใจของสัตว์ทั้งหลายเป็นปัทมฐาน ความสงบ พยาบาทเป็นสมบัติของเมตตา ความมีเสน่ห์หรรษาเป็นวิบัติ ของเมตตา เมตตาคจิตนี้เป็นทมะประการหนึ่ง เพราะเป็นการฝึก จิตให้เป็นเมตตาคจิต มิให้เป็นจิตพยาบาท เพราะเป็นการช่ม กิเลสมีโทสะ พยาบาท อาฆาต เป็นต้น ทั้งเมตตานี้เป็นเหตุให้ ทำทานให้สมทานศีล หรือสมจริยา หรือสัจญมะด้วย เมตตาคจิต ข้อนี้จัดเข้าใน**ภาวนามัยบัญญัติริยาวัตถุ**

ภค. พญ.มหาสงฆ์

บุญส่วนเหตุ ๓ ข้อนี้ ให้เกิดผลเป็นบุญส่วนผลทั้งปวง คือความสุข ตามที่ตรัสไว้ในนิคมคาถาว่า มีผลเลิศต่อไป มีสุขเป็นกำไร เป็นเหตุแห่งสุข เข้าถึงโลกอันไม่มีความเบียดเบียนเป็นสุข ทั้งโลกนี้โลกหน้า จึงตรัสสอนมิให้กลัวต่อบุญ เพราะบุญเป็นชื่อแห่งความสุข

ทุกชีวิตอาศัยบุญ

ทุกๆ คนที่มีความสุขความเจริญอยู่ ดังเช่นที่เป็นอยู่เดี๋ยวนี้ เพราะได้รับความดีจากท่านผู้มีความมั่งคั่งทั้งหลาย เป็นต้นว่า ได้รับการบำรุงเลี้ยงด้วยความรักทะนุถนอมของมารดาบิดาหรือของญาติ หรือของผู้รับอุปการะตั้งแต่เกิดมา โดยลำดับ ได้รับการสั่งสอนอบรมศิลปวิทยาจากครูอาจารย์ ได้รับการปกครองเป็นส่วนรวมจากประเทศชาติ ท่านผู้เกี่ยวข้องเหล่านี้ ล้วนได้ประกอบความดีให้แก่ตัวเราทุกๆ คน ทำให้เราทุกๆ คนสามารถดำรงชีวิตเติบโตขึ้นมา มีความสุขความเจริญ

ภค. พญ.มหาสงฆ์

จนถึงเพียงนี้ได้ ถ้าท่านเหล่านี้ล้วนก่อความชั่วร้ายเสียหายให้ หรือแม้ไม่ก่อให้ เพียงแต่หยุดอยู่เฉยๆ ไม่ได้ทำความดีให้ตัวเรา ทุกๆ คนเกิดมาแล้ว ก็คงไม่อาจมีชีวิตอยู่ได้ หรือแม้ดำรงชีวิตอยู่ได้ ก็คงไม่ได้รับการศึกษาให้ได้ความรู้เป็นอันขาด ทางที่ให้เกิดความเจริญ ฉะนั้น จึงกล่าวได้อย่างเต็มที่ว่า ทุกๆ คนเป็นหนี้ความดีของท่าน ซึ่งได้ประกอบก่อเกิดให้แก่ตนมาโดยลำดับ ความดีและความชั่วที่ตรงกันข้าม จึงเป็นสิ่งที่มืออยู่จริง และความดีของคนดีทั้งหลายเป็นเครื่องเกื้อกูลตัวเราทุกๆ คน ความชั่วก็เป็นเครื่องตัดรอนตัวเราทุกๆ คน เฉพาะตัวเราเองนี้แหละสำคัญนัก ถ้าทำดี ก็เป็นความดี เป็นศรีมงคลแก่ตัว ถ้าทำชั่ว ก็เป็นความชั่วเป็นกาลกิณี เป็นอัปมงคลแก่ตัว เมื่อกกล่าวให้กว้างออกไป โลกต้องพึ่งความดีของคนดีทั้งหลาย จึงเกิดความสุขความเจริญ ส่วนความชั่วของคนชั่วทั้งหลาย เป็นเครื่องทำลายโลก

ศต. พระอุปัชฌาย์

วิธีสร้างบุญ

ความดีดั่งที่กล่าวมานั้น คือ บุญ ส่วนความชั่วที่ตรงกันข้าม คือ บาป บุญที่เป็นส่วนเหตุคือความดีนั้น เกิดจากการกระทำ ถ้าอยู่เฉยๆ ไม่ทำก็ไม่เกิดเป็นบุญขึ้น การกระทำบุญ เรียกว่า **บุญกิริยา** จำต้องมีวัตถุคือสิ่งเป็นที่ตั้ง หรือเรื่องของการกระทำซึ่งเรียกว่า **บุญกิริยาวัตถุ** แปลว่า สิ่งเป็นที่ตั้งแห่งการกระทำบุญ หรือเรื่องแห่งการกระทำบุญ ทางพระพุทธศาสนาทำแสดงไว้โดยย่อ ๓ อย่างคือ

- (๑) ทานมัย บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน
- (๒) สීමมัย บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล
- (๓) ภาวนามัย บุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา

บุญคือความดีทั้ง ๓ ข้อนี้ เรียกว่าบุญ เพราะเป็นเครื่องชำระล้างความชั่วตลอดถึงรากเหง้าของความชั่ว รากเหง้าของความชั่วนั้น เรียกว่า อกุศลมูล (รากเหง้าของอกุศล) มี

ศต. พระอุปัชฌาย์

๓ อย่าง คือ โภคะ อยากรู้ได้ ๑ โทสะ คิดประทุษร้ายเขา ๑ โมหะ หลงไม่รู้จริง ๑ ชำระล้างได้อย่างไร จักแสดงต่อไปโดยย่อ

สร้างบุญด้วยการให้ทาน

ทาน แปลว่า เจตนาเป็นเหตุให้ก็ได้ การให้ก็ได้ สิ่งของที่ให้ก็ได้ การให้ทานทางพระพุทธศาสนา ประสงค์ให้รู้จักเลือกให้ คือเลือกบุคคลผู้รับว่าเป็นผู้สมควร เลือกวัตถุสิ่งของให้เหมาะสม และตั้งเจตนาให้คิดว่าเพื่อบูชาหรือเพื่อสงเคราะห์อนุเคราะห์ และให้รู้จักประมาณ ให้เกิดความสุขทั้งแก่ผู้ให้ทั้งผู้รับ มีใจว่าเมื่อให้ไปแล้ว ผู้ให้เองกลับขาดแคลนเป็นทุกข์ หรือให้สิ่งที่เป็นโทษไป ผู้รับไปใช้อาจทำให้เป็นทุกข์ เดียวนี้เมื่อพูดกันว่าให้ทาน มักเข้าใจกันว่า คือ ให้แก่คนขอทานต่างๆ เมื่อให้แก่พระหรือแก่ทางศาสนาหรือแก่วัด เรียกว่าทำบุญ ความจริงก็เป็นกรให้ทานทั้งนั้น การให้ทานมีความหมายอย่างกว้างๆ ว่าการสละบริจาคสิ่งอะไรแก่ใครๆ หรือแก่

ภค. พญ. พญ. พญ.

องค์การอะไรๆ ด้วยการทำเปลา มีใช่เป็นการซื้อขายแลกเปลี่ยนหรือให้เช่า และมีความหมายตลอดถึงการให้กำลังกาย กำลังวาจา กำลังใจ กำลังความคิด ความรู้ ช่วยในทางต่างๆ ทรัพย์ลงแล้วก็มี ๒ อย่างคือ **อามิสทาน** ให้พัสดุสิ่งของ อันเป็นกำลังทรัพย์และกำลังภายนอกต่างๆ ๑ **ธรรมทาน** ให้ธรรม อย่างบอกศิลปวิทยาให้บอกทางของความดีความซึ้งต่างๆ ให้ ๑

ตามความหมายนี้ ทานจึงมีครอบคลุมอยู่โดยทุกๆ ไป มารดาบิดาได้ให้ชีวิต เลือดเนื้อ และการอุปการะเลี้ยงดูบุตรธิดามาโดยลำดับ ครูอาจารย์ได้ให้ศิลปวิทยาแก่ศิษย์ พระมหากษัตริย์พร้อมรัฐบาลได้ให้การปกครองบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาราษฎร์ พระพุทธเจ้าได้ให้พระธรรมแก่โลก และในทางตอบสนอง บุตรธิดาก็ให้แก่มารดาบิดา ด้วยการปฏิบัติตอบแทนพระคุณท่านต่างๆ ศิษย์ให้แก่ครูอาจารย์ด้วยการตั้งใจเรียนดีประพฤติดี และตอบแทนอย่างอื่นๆ ตามโอกาส ประชาราษฎร์ก็ให้ภาชีอาหาร

ภค. พญ. พญ. พญ.

ถวายเป็นราชพลีและประพடுத்தนให้ขอบด้วยหน้าที่ของพลเมืองที่มีความซื่อสัตย์สุจริต จงรักภักดีในพระมหากษัตริย์และประเทศชาติ พุทธศาสนิกชนก็บริจาคอุปัถม์ภักดิ์พระพุทธานุภาพ และปฏิบัติพระพุทธานุภาพตามสามารถ เมื่อทุกฝ่ายต่างให้แก่กันและกันในทางที่ชอบ จึงเกิดความสุขความเจริญ

การให้ทานนี้ ชัดกับโลภะความอยากได้ และมีจรรย์ยะ ความตระหนี่เหนียวแน่น เพราะความโลภเป็นเหตุรวบรวมเข้ามา ความตระหนี่เป็นเหตุให้หวงแหนไว้ ถ้าทุกๆ ฝ่ายต่างรวบรวมเข้ามาและหวงแหนไว้แต่อย่างเดียว ก็จะเกิดความขาดแคลนอย่างยิ่งแก่ผู้ที่ไม่สามารถ ซึ่งมีอยู่เป็นอันมาก แต่การขาดแคลนนั่นจักหายไป ในเมื่อทุกๆ ฝ่ายต่างให้ทานแก่กันและกันตามฐานะ และการให้ทานนั้นก็แสดงว่าเป็นการชนะใจ คือชนะความโลภ ความตระหนี่ ให้ทานออกไปคราวหนึ่ง ก็ชำระล้างความโลภ ความตระหนี่ในสิ่งๆ นั้นได้คราวหนึ่ง

คต. พญามหาอภัย

การให้ทานที่ได้บุญมาก

ความดีที่ควรทำมีอยู่เป็นอันมาก รวมเป็นข้อใหญ่ได้ ๓ อย่าง คือทาน ศีล ภาวนา ทานคือการให้ ไม่ใช่ความหมายแคบๆ เพียงให้เงินทองข้าวของแก่ภิกษุสามเณรหรือคนอยากไร้ขาดแคลนเท่านั้น **ทานที่สำคัญที่สุดคืออภัยทาน ทานคือการให้อภัย** การให้ทานไม่ว่าจะเป็นข้าวของเงินทอง จุกมุงหมายที่แลเห็นชัดๆ คือเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น แต่จุดสำคัญที่ควรเข้าใจก็คือเพื่อชำระกิเลสจากใจ กิเลสตัวนั้นคือโลภะ ผู้ที่ให้ทานโดยมุ่งชำระกิเลสที่นั่นแหละถูก ให้ทานโดยมุ่งผลตอบแทนเป็นลาภยศ สรรเสริญ ไม่ถูก ขอให้อย่าลืมความสำคัญประการนี้ มีสติระลึกไว้ให้เสมอว่า การให้ทานแต่ละครั้ง ไม่ใช่เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นอย่างเดียว แต่ต้องมุ่งเพื่อละกิเลสของโลภะด้วย อย่าคิดจะช่วยผู้อื่นไปพร้อมกับที่คิดว่าจะได้รับผลตอบแทน เป็นความมีลาภ ยศ สรรเสริญ สุข จากการให้ นั้นด้วย แล้วตีใจว่าการให้ทานของตนเป็นการยิงนกทีเดียวได้

คต. พญามหาอภัย

สองตัว ได้ทั้งผู้อื่นและจะได้ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ของตนด้วย ถ้าจะตีใจว่ายิงนกทีเดียวได้สองตัว ก็ให้เป็นสองตัวคนละอย่าง คือตัวหนึ่งเป็นการช่วยบำบัติทุกข์ของผู้อื่น อีกตัวหนึ่งเป็นการละกิเลสในใจตนไปพร้อมกัน ให้ตีใจเช่นนั้นว่าใช้ได้เป็นการไม่ผิด

การให้อภัยทานสำคัญกว่าให้ทานด้วยทรัพย์สิ่งของ อภัยทาน นี่เป็นเครื่องละกิเลสของโทสะโดยตรง เมื่อมีผู้ทำให้ไม่ถูกใจแทนที่จะโกรธเกลียดก็ให้อภัยเสีย นี่คืออภัยทาน เมื่อมีเหตุมาทำให้โกรธแล้วกลับไม่โกรธ อภัยให้ เช่นนี้ไม่ใช่ ผู้ใดจะได้รับผลดีของอภัยทานก่อนเจ้าตัวผู้ให้เอง โกรธเกลียด อะไรเหล่านี้ทำให้จิตใจเร่าร้อนไม่แจ่มใสเป็นทุกข์ เลิกโกรธเกลียดเสียได้เป็นอภัยทาน เป็นเหตุให้ไม่เร่าร้อน ให้แจ่มใส เป็นสุข ถ้าผู้ใดไม่เคยได้รับรสแห่งความสุขที่เกิดจากอภัยทานก็ลองดูได้ เพื่อให้ได้รับรสนั้นได้ ลองกันได้ในนาที่นี้แหละ เพราะคงจะมีที่นี้กษัตริย์เคือง โกรธเกลียดใครอยู่บ้างในขณะนี้ พิจารณาดูใจตนว่า

ภค. พญ.สุทนต์

เมื่อรู้สึกเช่นนั้น ใจเป็นสุขแจ่มใส หรือใจเป็นทุกข์ขุ่นมัว เมื่อพิจารณาให้เห็นจริง ก็จะเห็นว่าใจขุ่นมัว มากหรือน้อยเท่านั้น น้อยก็เพียงขุ่นๆ มากก็จะถึงร้อน เมื่อพิจารณาเห็นสภาพเช่นนั้นของใจที่มีความไม่ชอบใจ หรือความโกรธความเกลียดแล้ว เพื่อลดรับรสของความทุกข์จากอกุศลทาน ก็ให้คิดให้อภัยผู้ที่กำลังถูกโกรธถูกเกลียดอยู่ในขณะนั้น ต้องคิดให้อภัยจริงๆ เลิกโกรธละ อภัยให้จริงๆ ละ ถ้าอภัยได้จริง เลิกโกรธเกลียดได้จริง แล้วให้ย้อนพิจารณาดูใจตนเอง จะรู้สึกถึงความเบาสบายแจ่มใส ผิดกับเมื่อครู่ก่อน อย่างแน่นอน อกุศลทานนี้จึงมีคุณยิ่งนักแก่จิตใจ

อย่าคิดว่าคนนั้นคนนี้ทำผิดมาก่อน ต้องโกรธ ต้องไม่ให้อภัย เรื่องอะไรจะไปให้อภัยในเมื่อร้ายกับเราถึงเพียงนั้น เพียงนี้ คิดเช่นนี้แล้วก็ไม่ยอมอภัยให้ มีหน้าซ้ำกลับมาหาเหตุมา ทำให้โกรธมากขึ้นกว่าเดิม การคิดเช่นนี้อย่าเข้าใจว่าเป็นการลงโทษผู้ที่มาว่าร้ายกับตนมากจนไม่ต้องการให้อภัย ความจริง

ภค. พญ.สุทนต์

เป็นการทำโทษตัวเองต่างหาก เมื่อใจตัวเองต้องร้อนเร่าเพราะความไม่อภัย จะเรียกว่าเป็นการทำโทษผู้อื่นจะถูกได้อย่างไร ต้องเรียกว่าเป็นการทำโทษตัวเองนั่นแหละถูก ผู้มีปัญญาพึงใช้ปัญญาเพียงพอให้เห็นประจักษ์แก่ใจถึงคุณของอกุศลทาน และโทษของการไม่ยอมอภัย

รู้จักให้ทำให้ความโกรธมลาย

การให้มีความ ผู้ให้สบายใจกว่าผู้รับ แม้คนโลกจะอยากได้นั้นได้นี้ของคนนั้นคนนี้อยู่เสมอ เวลาได้ไปก็ยินดีพอใจ แล้วก็อยากได้ต่อไป ความสบายใจของคนโลกหรือผู้รับยอมไม่มีอยู่นาน ประเดี๋ยวเดียวที่สบายใจในการได้ แล้วก็จจะร้อนใจต่อไปอีกเพราะความอยากได้อย่างอื่นต่อไปอีก ความอยากได้ของผู้รับที่ไม่มีเวลาหยุดนั่นเอง ที่ทำให้ผู้รับไม่เป็นสุขเหมือนผู้ให้ ผู้ให้โดยเฉพาะผู้ที่ให้ด้วยความเต็มใจ ยินดีที่จะอนุเคราะห์ สงเคราะห์ ย่อมมีความสบายใจที่ได้ทำสิ่งที่ปรารถนา

ภค. พญ.มหาสังข์

ผู้ให้มันยิ่งมีความสบายใจ ย่อมมีความสุขที่ได้เป็นผู้ให้ ผู้ไม่เคยเป็นผู้ให้ย่อมไม่เคยรู้รสของการเป็นผู้ให้ อันนี้ไม่ได้หมายถึงการให้ทรัพย์สินเงินทองสิ่งของเหล่านั้น การให้อภัยทานก็รวมอยู่ด้วย ทั้งการให้อภัยทานยังให้ความสุขแก่จิตใจ เป็นพิเศษอีกด้วย คนโกรธมีความร้อน คนไม่โกรธไม่มีความร้อน นึกดูเพียงเท่านี้ก็พอพอจะเข้าใจว่าอภัยทานมีคุณเพียงไร

อภัยทาน คือ การทำให้หายโกรธ ผู้ใดทำให้โกรธ ถ้าให้อภัยเสียก็หายโกรธ เขาจะรู้หรือไม่รู้ เราผู้โกรธแล้วให้อภัยจนหายโกรธนั้นแหละ เป็นผู้รู้ว่าจิตใจของเราขณะเมื่อยังไม่ไต่ให้อภัยกับเมื่อให้อภัยแล้ว แตกต่างกันมาก ร้อนเย็นผิดกันมาก ชุ่มมัวแจ่มใสผิดกันมาก

วิธีที่จะทำให้หายโกรธได้ผลแน่นอนก็คือให้ทำใจให้สงบเป็นขั้นแรก เมื่อใจสงบ ซึ่งจะต้องอาศัยวิธีให้ใจถอนจากเรื่องที่ทำให้โกรธอยู่กับเรื่องอื่น ผู้ปฏิบัติธรรมทางพุทธศาสนาใช้วิธีท่องพุทโธ หรือธัมโม สังโฆ จนใจสงบ เมื่อใจอยู่กับพุทโธหรือ

ภค. พญ.มหาสังข์

ธัมโม สังโฆ ถอนจากเรื่องที่เป็นเหตุให้โกรธ ความไม่คิดถึงเรื่องที่ทำให้โกรธก็จะเกิดขึ้นในขณะนั้น แม้เพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งก็ยิ่งดี เมื่อใจสงบเช่นนั้นแล้ว ให้คิดเปรียบเทียบดูว่า เวลาที่กำลังโกรธกับเวลาที่หยุดโกรธแม้เพียงชั่วครู่ชั่วยาม มีความเย็นใจในเวลาไหน เวลาโกรธหรือเวลาหายโกรธ ย่อมจะได้คำตอบที่ถูกต้องแน่นอน และถ้าไม่ตั้งจนเกินไป ก็คงจะพยายามรักษาความเย็นใจไว้ อาจจะท่องพุทโธต่อไปให้นานเท่าที่มีเวลาจะทำก็ได้ก็ได้ หรืออาจจะพยายามคิดว่าความโกรธไม่เป็นคุณอย่างใดเลย เป็นโทษเท่านั้น และความโกรธจะหายไปไม่ได้ถ้าไม่อภัยให้ผู้เป็นเหตุแห่งความโกรธเสีย

ที่ว่าความโกรธจะหายไปไม่ได้นั้น หมายความว่าความโกรธที่จะต้องดับไปแน่นอนตามธรรมชาติของสิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่เมื่อมีเกิดต้องมีดับ แต่การที่ความโกรธดับไปเองตามหลักธรรมชาติจะไม่หมดไปจากใจ จักฝังอยู่เป็นความมัวหมองของใจ แม้จะสังเกตเห็นไม่ได้ในขณะที่ดับ แต่เมื่อถึงเวลาเกิดขึ้นอีก

ภค. พญามหาอริย

จะเพิ่มมากขึ้น คนที่อะไรนิดอะไรหน่อยก็โกรธนั้น เป็นผู้ที่มีความโกรธฝังสะสมอยู่ในใจแล้วเป็นอันมาก ความโกรธนั้นเกิดขึ้นทีหนึ่ง แม้ดับไปแล้วก็จะไม่หายไปไหน แต่จะฝังอยู่ในใจเป็นพื้นแห่งความเศร้าหมองไม่บริสุทธิ์ผ่องใส แต่ถ้าหาเหตุผลให้เกิดความรู้สึกไม่ถือโกรธ คือให้อภัยเสียได้ในทันที ไม่ปล่อยให้ดับไปเองตามหลักธรรมตา นั้นแหละจึงจะทำให้ความโกรธในเรื่องนั้นๆ ไม่ฝังลงเป็นพื้นใจต่อไป แต่จะหมดสิ้นไปได้เลยเหมือนลี้ที่หยดลงพื้น ถ้าใช้น้ำมันเช็ดเสียให้สะอาดหมดจดทันทีก็จะไม่ฝังลงในเนื้อ แต่ถ้าไม่เช็ดให้หมดจด ทิ้งไว้แม้จะแห้งไม่ติดมือติดเท้า แต่ก็จะเป็นรอยมลทินติดอยู่อย่างแน่นอน แม้จะชุบซักในภายหลังก็ยากที่จะสะอาดได้จริง ผู้ทำความสะอาดเสียทันทีไม่ได้ อภัยทานเปรียบเทียบเหมือนการทำความสะอาดสะอาดในทันทีนั่นเอง

ภค. พญามหาอริย

องค์ประกอบของทานที่สมบูรณ์

องค์สมบัติของทานนั้นตรัสไว้ว่ามี ๓ อย่างคือ **เจตนาสมบัติ** ถึงพร้อมด้วยเจตนา หมายความว่า มีเจตนาดีในกาลทั้ง ๓ คือ ก่อนให้ กำลังให้ และให้แล้ว **วัตถุสมบัติ** ถึงพร้อมด้วยวัตถุ คือมีวัตถุที่สมควรจะให้ อันจะเป็นประโยชน์แก่ผู้รับ **ปฏิบัติหตุสมบัติ** ถึงพร้อมด้วยผู้รับ คือมีผู้รับที่สมควร เจตนาสมบัติข้อแรก ถ้าคิดดูสักหน่อยก็จะเห็นว่ามี ความสำคัญเป็นประการแรก เพราะถ้าไม่มีเจตนา การให้ก็เกิดขึ้นไม่ได้ หรือมีเจตนาจะให้เหมือนกัน แต่มีใ้ให้ในทางเป็นบุญ ให้ในทางเป็นสินบนเป็นต้นก็ไม่เรียกว่าเป็น เจตนาสมบัติ เมื่อมีเจตนาที่จะสละบริจาค เพื่อสงเคราะห์ อนุเคราะห์บูชาแก่ผู้ที่มีความสมควร เช่นนั้นจึงจะเป็นเจตนาสมบัติ

วัตถุสมบัติก็มีความสำคัญ เพราะจะต้องมีวัตถุอันสมควร หมายถึง วัตถุที่เป็นของตน อันเกิดจากการแสวงหา ได้มาในทางที่ชอบ ทั้งเป็นสิ่งที่จะเป็นประโยชน์แก่ผู้รับ เช่น ถ้า

คต. พญุมพอล

ผู้รับขาดแคลนอาหารก็ให้อาหาร ผู้รับขาดแคลนยาาก็ให้ยา เป็นต้น สมบัติข้อนี้จึงได้แก่ผู้ที่มีทรัพย์สิ่งของ ถ้าไร้ทรัพย์ก็ไม่อาจจะทำทานได้

ฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงสอนให้แสวงหาทรัพย์ก่อนตั้งที่มีในหลักธรรมว่าด้วยประโยชน์ปัจจุบัน และเมื่อแสวงหาได้ทรัพย์มาแล้ว ยังทรงสอนให้แบ่งทรัพย์ออกเป็นส่วนๆ เช่นได้ทรัพย์สินเงินในพระสูตรหนึ่งว่า “พึงแบ่งโภคะออกเป็น ๔ ส่วน คือ บริโภคใช้สอยส่วนหนึ่ง ประกอบการงานสองส่วน เก็บไว้ส่วนหนึ่งสำหรับคราวอันตราย”

ส่วนปฏิบัติหาคสมบัติ ซื่อท่ายี่มีความสำคัญ เพราะจะต้องได้ผู้ที่สมควรจะรับ มิใช่ว่าจะควรให้โดยไม่เลือก ได้มีสุภาษิตกล่าวว่ “ทานที่เลือกให้ ไม่ใช่ให้โดยไม่เลือก พระสุคตทรงสรรเสริญ” ทานที่ประกอบด้วยองค์สมบัติทั้งสามนี้ เป็นทานที่ถูกต้องในพระพุทธศาสนา

คต. พญุมพอล

สร้างบุญด้วยการรักษาศีล

ศีล แปลว่า ปกติ หมายถึง ปกติกาย ปกติวาจา ปกติใจ เพราะมีใจคิดงดเว้นจากโทษทางกาย ทางวาจาที่ควรงดเว้น ดังเช่นที่ระบุไว้ในศีล ๕ ศีลจึงสำเร็จด้วยวิริติเจตนา แปลว่า เจตนาคิดงดเว้น คำว่า วิริติ กับคำว่า เวมณิ แปลว่า งดเว้น เหมือนกัน วิริติโดยทั่วไปมี ๓ คือ

๑. สัมปัตตวิริติ ความเว้นจากวัตถุที่จะพึงงดเว้นได้ อันมาถึงเฉพาะหน้า คือไม่ได้รับถือศีลมาก่อน แต่เมื่อได้พบสัตว์มีชีวิตที่จะฆ่าได้ ไปพบทรัพย์ที่จะลักได้ แต่ก็เว้นได้ไม่ฆ่าไม่ลัก เป็นต้น ความคิดงดเว้นได้อย่างนี้ก็เป็นศีลเหมือนกัน แต่ต่างงดเว้นเพราะไม่ได้โอกาส ไม่จัดว่าเป็นศีล

๒. สมาทานวิริติ ความงดเว้นด้วยอำนาจการถือ เป็นกิจวัตร การรับถือศีลที่เรียกว่า สมาทานศีล เพราะคำว่า สมาทาน แปลว่าการรับถือ จะสมาทานด้วยตนเองคือตั้งใจว่าจะงดเว้นจากโทษข้อนั้นๆ เองก็ได้ จะสมาทานด้วยรับจากผู้อื่น

ศต. พญามหาสัตว์

ซึ่งเป็นผู้มีศีลเช่นจากภิกษุสามเณรก็ได้ ถึงแม้จะรับจากผู้อื่นก็มิใช่จะรับแต่ปาก ต้องตั้งใจรับจึงจะได้ศีล ก่อนแต่รับศีลจากผู้มีศีล มีธรรมเนียมขอสวดและศีล

๓. สมุจเฉทวิริตี ความเว้นด้วยดีดัดจริตอันไม่ทำอย่างนั้นเป็นปกติ ตามภูมิของคนผู้ปฏิบัติ ท่านกล่าวว่า เป็นวิริตีของพระอริยเจ้า แต่เมื่อจะอธิบายให้ฟังทุกๆ ไป ก็อาจอธิบายได้ว่า คือเว้นจนเป็นปกติของตนจริงๆ

สรุปเบญจศีล คือ

๑. เว้นจากการฆ่าสัตว์มีชีวิต
๒. เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ด้วยจิตคิดลัก
๓. เว้นจากการประพฤติผิดในกาม
๔. เว้นจากการกล่าวเท็จ
๕. เว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุราเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

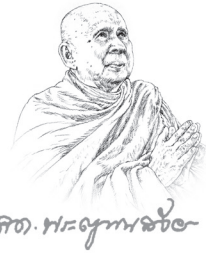

ศต. พญามหาสัตว์

เบญจธรรม แปลว่า ธรรม ๕ ประการ คำว่า ธรรม แปลว่า ทรงไว้หรือดำรงรักษาไว้ ในที่นี้หมายถึงสวดที่ดี จึงมีความหมายว่า ทรงคือรักษาไว้หรือดำรงรักษาไว้ ๕ ประการ ในที่นี้หมายถึงธรรมที่คู่กันกับศีล ๕ เรียกว่า **กัลยาณธรรม** แปลว่า ธรรมงาม เป็นเครื่องบำรุงจิตใจให้งดงาม สร้างอหยาตยนิสัยที่ดี

ศีลเป็นเหตุให้งดเว้นไม่ทำสิ่งที่เป็นโทษ ถ้ามีเพียงศีลก็มีเพียงงดเว้นได้จากโทษ แต่ก็ยังมีได้ทำคุณความดี ต่อเมื่อมีธรรมอยู่ด้วยจึงจะเป็นเหตุให้ทำคุณความดี ยกตัวอย่างเช่น รักษาศีล ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เดินไปพบคนนอนหลับอยู่ในทางรถไฟ มีรถไฟแล่นมาแต่ไกล ควรจะปลุกบอกเขาได้ แต่ไม่ปลุกบอก อย่างนี้ศีลไม่ขาดเพราะมิได้ไปฆ่าเขา แต่ขาดธรรมคือเมตตา ต่อเมื่อปลุกให้เขารับหลักออกเสียจากรางด้วยเมตตา จิตจึงจะเชื่อว่ามีธรรม ฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสทั้งศีลทั้งธรรมคู่กันไว้ในที่หลายแห่งว่า “มีศีลมีกัลยาณธรรม” ดังนี้

ศต. พญามหาลอ

- ๑. เมตตาการุณา คู่กับศีลสิกขาบทที่ ๑
- ๒. สัมมาอาชีวะ คู่กับศีลสิกขาบทที่ ๒
- ๓. ความสำรวมในกาม คู่กับศีลสิกขาบทที่ ๓
- ๔. ความมีศีลจะ คู่กับศีลสิกขาบทที่ ๔
- ๕. ความมีสติรอบคอบ คู่กับศีลสิกขาบทที่ ๕

เบญจธรรมนี้ไม่ต้องขออย่างขอศีล ให้ปฏิบัติอบรม บ่มเพาะปลูกให้มีขึ้นประจำจิตใจด้วยตนเอง ได้มีพุทธภาษิตตรัสไว้ที่แปลความว่า “พึงประพฤติสุจริตธรรม ไม่ประพฤติทุจริตรวม ผู้ประพฤติธรรมโดยปกติย่อมอยู่เป็นสุข ทั้งโลกนี้ ทั้งในโลกอื่น”

ศีล เป็นความดีที่สูงกว่าทานขึ้นมาอีกชั้นหนึ่ง มีความหมายกว้างๆ ว่า ความประพฤติดีเว้นจากการเบียดเบียนกัน และกันให้เดือดร้อน เรียกว่า**อภัยทาน** แปลว่าให้อภัย คือให้ความไม่มีเวรมีกรรมแก่ใครๆ เรียกว่าเป็นสุข เพราะศีลคือความเว้นจากความประทุษร้ายเขา เมื่อรักษาศีลไว้ได้ ก็เป็นอันชำระใจในข้อนี้

ศต. พญามหาลอ

สร้างบุญด้วยการภาวนา

คำว่า **ภาวนา** ไม่ใช่หมายถึงการท่องบ่นอะไรเบาๆ ในใจอย่างไม่รู้เรื่อง ตั้งที่เข้าใจกันอยู่โดยมาก ตามศัพท์แปลว่าการทำให้มีขึ้น ให้เป็นขึ้น จึงมีความหมายถึงการปฏิบัติให้บังเกิดผลได้อย่างจริงจัง เหมือนอย่างเรียนมาแล้วทำไม่ได้ ไม่เรียกว่า ภาวนา ต่อเมื่อมาปฏิบัติหรือทำให้มีขึ้น ให้เป็นขึ้น จึงเรียกว่า ภาวนา คำว่า ภาวนา จึงมีความหมายแข็งแรง เป็นภาคปฏิบัติโดยตรง ในที่นี้หมายถึง การอบรมจิตใจให้ตั้งมั่น จัดเป็นจิตตสิกขา หรือสมาธิ ๑ อบรมความรู้ความเห็น ที่ถูกชอบให้มีขึ้น จัดเป็นปัญญาสิกขา ๑ รวมความแล้ว อบรมจิตให้บริสุทธิ์สะอาด ให้สว่างไสวด้วยสมาธิและปัญญา เรียกว่าเป็นบุญ คือความดีที่สูงกว่าศีลขึ้นมา เพราะเป็นเครื่องชำระล้างโมหะ คือความหลงไม่รู้จริงให้หมดไป

ภค. พญ.มหาสัตว์

ผลของบุญ

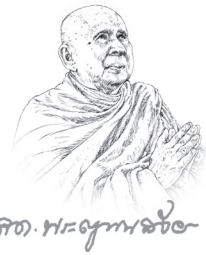
บุญ คือความดี อันได้แก่ทาน ศีล และภาวนา ดังกล่าวมานี้เป็น**บุญส่วนเหตุ** ให้บังเกิดผล คือความสุข ซึ่งท่านจัดเป็นบุญอีกเหมือนกัน เรียกว่า**บุญส่วนผล** ซึ่งเกิดจากความบริสุทธิ์ใจ จิตใจที่กัณฐมอยู่ด้วยอกุศลมูลคือ โลภะ โทสะ โมหะ เป็นจิตใจบาป เมื่อจิตใจเป็นบาปเสียแล้ว ก็เป็นเหตุให้ทำบาปต่างๆ ส่วนจิตใจที่ชำระ โลภะ โทสะ โมหะ ออกเสียได้ หรือจะพูดว่าเป็นจิตใจที่ประกอบด้วยอโลภะ ไม่อยากได้ อโทสะ ไม่คิดประทุษร้ายเขา อโมหะ ไม่หลง ก็ได้เป็นจิตใจบุญ เมื่อมีจิตใจเป็นบุญ ก็เป็นเหตุให้ทำบุญต่างๆ อโลภะ อโทสะ อโมหะ ทั้ง ๓ นี้ ท่านเรียกว่า กุศลมูล แปลว่ารากเหง้าของกุศล ตรงกันข้ามกับอกุศลมูล โดยความคือจิตใจบาปและจิตใจบุญนั่นเอง **กุศล** แปลว่ากิจของคนฉลาด หมายถึงความดี เช่นเดียวกับบุญ **อกุศล** แปลว่า กิจของคนไม่ฉลาด หมายถึงความชั่วเช่นเดียวกับบาป

ภค. พญ.มหาสัตว์

สรุปความว่า ผลของบุญคือความดีนั้น คือความสุขที่เกิดจากความบริสุทธิ์ใจ เพราะการทำบุญคือความดี โดยตรงมุ่งชำระพอกล้างจิตใจให้สะอาดจากโลภะ โทสะ โมหะ ซึ่งเป็นอกุศลดังกล่าวมาแล้ว นี้เรียกว่า **ทำบุญเพื่อบุญ** หรือ **ทำความดีเพื่อความดี** แต่ละคนถ้าลองหัดทำบุญเพื่อบุญดังกล่าว จะได้ความสุขอันเกิดจากความบริสุทธิ์ใจ ซึ่งเป็นความสุขอย่างบริสุทธิ์ในปัจจุบันที่ตัวเอง ทางพระพุทธศาสนามุ่งผลดีที่เป็นปัจจุบันเช่นนี้ มิใช่มุ่งผลแก่คนที่ตายไปแล้วคือผลในโลกหน้า แต่ความดีทั้งหลายนั้น ย่อมให้ผลยั่งยืนดังเช่นความดีที่บรรพบุรุษบรรพตริชของชาติได้บำเพ็ญมาแล้วในอดีต ก็ยังอำนวยผลแก่คนรุ่นเราในปัจจุบันนี้ ถ้าคนรุ่นเราในปัจจุบันนี้ไม่ช่วยกันทำลายความดีที่ท่านสร้างไว้ ช่วยกันสร้างความดีสืบต่อไป ไม่เอาแต่ โลภ โกรธ หลง ซึ่งเป็นอกุศลมูลขึ้นหน้า ก็จะได้ความสุขแต่ละคน และจะสืบความสุขต่อไปถึงอนุชนภายหน้า ไม่ต้องเสียชื่อว่าเสื่อมสิ้นดี ยังมีความดีให้คน

ภค. พญ.มหาสิทธิ์

รุ่นต่อไปประลึกและนับถือ

ผู้ที่ทำบุญทำกุศลทำคุณงามความดีเพราะรู้ว่าเป็นสิ่งควรทำนั้นถูกต้อง จักไม่เกิดผลไม่คืออย่างใด แต่ผู้ที่ทำบุญทำกุศลทำคุณงามความดีเพราะรู้ว่าจะได้รับผลตอบแทนที่ดีต่างๆ เช่นนี้ไม่ถูกต้องสมบูรณ์ เพราะมีทางจะเกิดโทษได้ ไหนๆ จะทำบุญทำกุศลทำดีกันทั้งที ก็ควรจะเข้าใจและควรจะทำใจให้ถูกต้อง เพื่อจักได้เสวยผลแห่งการงานนั้นเต็มบริบูรณ์เป็นอานิสงส์

ถ้าจะปล่อยนกลปล่อยปลาสักทีก็ขอให้ทำใจให้ได้ว่า เพื่อให้ชีวิตแก่สัตว์ ไม่ใช่เพื่อให้ตัวเองหายเจ็บหายไข้ มีอายุ มีนชวัญยืน ถ้าจะให้เงินให้ทองคนยากจนเมื่อใด ก็ขอให้ทำใจให้ได้ว่าเพื่อช่วยบรรเทาความลำบากอยากไร้ของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ไม่ใช่เพื่อให้ตัวเองขาดแคลน หรือถ้าเกิดขาดแคลนขึ้นเมื่อใดขอให้ผู้มีมาช่วย ถ้าจะสวดมนต์ภาวนาก็ขอให้ทำใจให้ได้ว่า เพื่อให้ใจเกิดสมาธิ หรือให้ใจน้อมนึกคุณพระรัตนตรัย ไม่ใช่เพื่อให้เกิดผลอย่างอื่น

ภค. พญ.มหาสิทธิ์

ที่ยกมาเป็นตัวอย่างนี้เพียงส่วนน้อย ยังมีการทำบุญทำกุศล ทำความดีอีกหลายอย่างที่ผู้ทำควรทำใจให้ถูกต้อง ทำใจเสียให้ถูกแล้วผลที่เกิดขึ้นจะดีเอง จะปราศจากโทษเอง เพราะผลดีผลร้ายนั้นไม่ได้เกิดจากใจมุ่งมาดปรารถนา ผลเกิดแต่เหตุเท่านั้น เหตุสมควรแล้วผลต้องเกิดแน่ การไปมุ่งผลแม้ทำเหตุสมควรแก่ผลที่มุ่งนั้น ก็ไม่ถูกต้องแท้จริง

การอธิษฐาน น้อยเนื้อต่ำใจ ทะเยอทะยาน รวมทั้ง ความโลภ โกรธ หลงทั้งหลาย เกิดได้จากการทำใจไม่ถูก เมื่อทำบุญทำกุศลทำคุณงามความดี อธิบายเช่นนี้อย่าคิดผิดหนักยิ่งขึ้นไปว่า ถ้าเช่นนั้นก็อย่าทำกุศลเสียเลยดีกว่า การทำบุญทำกุศลทำคุณงามความดีเป็นสิ่งดีแน่ ดีแท้ ควรทำกันทุกคน แต่เมื่อทำแล้วทั้งทีก็ควรพยายามทุกอย่างที่จะให้ได้ผลวิเศษที่ปราศจากมลทินเครื่องเศร้าหมอง

ขอให้ทุกคนลองดูแต่บัดนี้ แล้วสังเกตดูจิตใจตนให้เห็นผลชัดแจ้ง ว่าเมื่อทำบุญทำกุศลทำคุณงามความดีด้วยการ

ภค. พญานาค

ทำให้ถูกต้องดังกล่าว จะสบายใจว่าหรือไม่ จักได้รับผลดียิ่งขึ้น หรือน้อยลง ขอให้ทุกคนตั้งใจไว้ให้ดี ทำให้ถูกต้องทุกครั้งที่จะทำบุญทำกุศลทำคุณงามความดี ซึ่งทุกคนมีโอกาสดลของด้วยกันทั้งนั้น ออกจากบ้านไปพบขอทานสักคน หยิบเงินออกส่งให้ ทำให้รู้สึกว่าเพื่อช่วยให้เขาขาดแคลนน้อยลง ทำให้เกิดความรู้สึกเช่นนั้นให้ได้จริงๆ พยายามทำให้ได้ทุกครั้ง ไม่ว่าจะใครก็ตาม แล้วจะพบความรู้สึกใหม่ในใจ เป็นความรู้สึกที่มีค่าเกินกว่าค่าของการบริจาคเป็นอันมาก ผู้ที่ยังบริจาคทำบุญทำกุศลมากเพียงไร ยิ่งจำเป็นต้องทำให้ถูกต้องมากเพียงนั้น ไม่เช่นนั้นแล้ว บุญกุศลที่ทำโดยตั้งใจไว้ไม่ถูกจะพาไปให้ต้องเป็นทุกข์ในภพภูมิต่อไป เพราะจะพาให้เกิดนั่นเอง บริจาคแล้วก็วางเสีย อย่าไปยึดมันเอาไว้ ว่าได้ทำนั้นบริจาคนี้มากมายจะมีวิมานในเมืองฟ้าใหญ่โตมโหฬารยิ่งขึ้นทุกที อย่าทำไปโดยยึดมันไปเป็นอันขาด จะได้พ้นทุกข์สิ้นเชิงในวันหนึ่ง ความพ้นทุกข์สิ้นเชิงนี้เป็นที่พึงปรารถนาอย่างยิ่ง และก็อย่า

ภค. พญานาค

เห็นว่าการปรารถนาความพ้นทุกข์สิ้นเชิงนี้เป็นโงะ โงะนั้น หมายถึงปรารถนาต้องการในสิ่งที่จะทำให้เกิดกิเลส เช่น ยึดอยู่ หลงอยู่ ปรารถนาต้องการความบริสุทธิ์หลุดพ้น หาได้เป็นโงะไม่

บุญกับกุศล

มีคำอยู่สองคำที่พูดถึงกันอยู่เนืองๆ โดยเฉพาะผู้นับถือพระพุทธศาสนาจะพูดคำทั้งสองนี้กันเป็นประจำแทบทุกคน คำทั้งสองนี้ ก็คือคำว่า “บุญ” กับคำว่า “กุศล” และปกติที่พูดก็พูดกันไปว่าบุญกุศล เช่น ทำบุญทำกุศล แต่ก็คงจะมีไม่น้อยที่ไม่เข้าใจคำว่าบุญและกุศลนี้ถูกต้องเพียงพอ ขออธิบายให้ฟังพอสังเขป เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง

ทำบุญเป็นเรื่องของกาย เช่นการให้ทาน เป็นเรื่องของวัตถุที่หยิกยกให้กันได้ แต่ทำกุศลเป็นเรื่องของใจ เป็นการอบรมใจให้สงบผ่องใสห่างไกลจากกิเลสโดยควร บุญกุศลเป็นของคู่กันไม่ควรแยกออกจากกัน คือไม่ควรเลือกทำแต่บุญ

ภค. พญ. พญ. พญ.

หรือไม่ควรเลือกทำแต่กุศล ควรต้องทำทั้งบุญและกุศลควบคู่กันไป จึงจะสมบูรณ์ เหมือนกินข้าวแล้วก็ต้องกินน้ำ ไม่เช่นนั้นจะไม่รู้สึกรู้ว่าเพียงพอแล้ว กินแต่ข้าวไม่กินน้ำไม่เรียกว่าบริโภคอาหารอิ่มเรียบร้อย ต้องกินทั้งสองอย่างเรียบร้อย จึงเรียกว่าบริโภคอาหารมีอันเสร็จเรียบร้อย ทำบุญจึงต้องทำกุศลด้วย

ทำบุญจึงต้องทำกุศลด้วยก็คือ เมื่อให้ทานทั้งหลาย รวมทั้งการถวายอาหารพระ ให้อาหารเป็นทานแก่ผู้ต้องการ หรือให้เงินทองแก่ผู้ขาดแคลนเหล่านี้เป็นต้น เมื่อให้ทานดังกล่าวแล้วควรต้องทำกุศลด้วย คืออบรมใจให้มีกุศลก็คืออบรมใจให้ฉลาด ให้มีปัญญาสามารถพาดนให้พ้นทุกข์ความเดือดร้อนทางใจให้ได้ การอบรมใจให้ฉลาดนี้แหละ คือการทำกุศล

อย่างไรก็ตาม บางทีบุญและกุศลก็เกี่ยวพันกันอยู่อย่างแยกกันไม่ออก เช่นการทำทาน บางครั้งก็เป็นเรื่องของบุญ แต่บางครั้งก็เป็นเรื่องของกุศล เช่นอภัยทาน อภัยทานนี้

ภค. พญ. พญ. พญ.

เป็นเรื่องของกุศลก็ได้ เป็นเรื่องของบุญก็ได้ ถ้าผู้ใดมีโทษต่อตน เช่น การทำให้ตนโกรธแค้นขัดเคือง แม้ว่าจะอภัยโทษให้อย่างไรเสียไม่ได้ นั่นก็เรียกว่าเป็นบุญได้ แต่ไม่เรียกว่าเป็นกุศล แต่ถ้าใจมีเหตุผลมีเมตตา แล้วอภัยโทษให้ เป็นการอภัยโทษด้วยความเต็มใจด้วยใจที่ประกอบด้วยเหตุผลอันใคร่ควรแล้ว นั่นเป็นกุศล เป็นการทำกุศล ทั้งๆ ที่เป็นการอภัยโทษหรือเป็นการอภัยทานด้วยกัน แต่ก็แยกจากกันได้ในเรื่องเป็นบุญหรือเป็นกุศล จึงเห็นได้ชัดเจนว่าเรื่องของกุศล ถ้าใจสว่างขึ้น มีปัญญาขึ้น นั่นเป็นกุศล ถ้าใจไม่เกิดผลเป็นความโลภ ความสว้าง ความมีปัญญาอย่างใดเลย นั่นก็เป็นเรื่องของบุญเท่านั้น

ที่ประณีตยิ่งกว่านั้นก็คือ แม้ว่าจะไม่สามารถให้อภัยทานที่เป็นบุญได้ แต่ถ้าใจไม่ถือโทษเพราะสว่างแล้วด้วยปัญญา ด้วยเหตุผล ด้วยเมตตา นั่นก็เป็นอภัยทาน นั่นก็คือกุศล

บุญกับกุศล สิ่งใดที่ไหน มีความสำคัญกว่ากัน ยกข้อนี้มาพิจารณาที่น่าจะเห็นได้ว่า กุศลสำคัญกว่า กุศลเปรียบเทียบ

คต. พญ. พุทฺธมาลี

เหมือนข้าว บุญเปรียบเหมือนน้ำ อิ่มข้าวแล้วไม่อิ่มไม่ได้กินน้ำ แม้จะรู้สึกไม่อิ่มสมบุญ แต่ก็ยังตักว่าไม่ได้กินข้าวเลย กินแต่น้ำเท่านั้น อิ่มแบบกินแต่ข้าวกับอิ่มแบบกินแต่น้ำ แตกต่างกันอย่างใด เข้าใจความนี้แล้วก็จะเข้าใจได้ด้วยว่า ทำแต่กุศลกับทำแต่บุญแตกต่างกันอย่างไร ดังนั้นแม้เมื่อเป็นไปได้แล้ว ทุกคนจึงควรทำทั้งบุญและกุศลไปพร้อมกัน แต่ถ้าจะต้องเลือกระหว่าง ทำบุญกับทำกุศล คือไม่ทำทั้งสองอย่างได้พร้อมกัน ก็ต้องเลือกทำกุศล กุศลเป็นสิ่งที่ทำได้เสมอ เพราะเป็นเรื่องเฉพาะตัวของทุกคน ไม่เกี่ยวกับผู้อื่น อุปสรรคอื่นไม่อาจห้ามการทำกุศลของใครได้เลยโดยเด็ดขาด ตัวเองเท่านั้นที่จะทำให้ตัวเองไม่ทำกุศล ฉะนั้นจึงควรพิจารณาในเรื่องนี้ให้รอบคอบ และอย่าปล่อยให้ตัวเองเป็นอุปสรรคกีดขวางตนเองไม่ให้ทำกุศล คือการอบรมใจให้สว่างสะอาด ฉลาด พร้อมด้วยสติ ปัญญา เมตตา กรุณา เป็นต้น

คต. พญ. พุทฺธมาลี

บุญก่อนสุข บาปก่อนทุกข์

ใครเคยเห็นหน้าตาของความดีและความชั่วบ้างว่าเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ หญิงหรือชาย มีบ้านเรือนภูมิฐานะอยู่ที่ไหน อันความดีความชื่อนั้นไม่มีตัวตน แต่มีคนทำดีหรือทำชั่ว และมีผลของการทำ เหมือนอย่างความร้อนความหนาวไม่มีตัวตน ความหิวกระหาย ความอิมหน้าสำราญ ไม่มีตัวตน แต่มีคนที่ร้อนหรือหนาว มีคนที่หิวกระหาย หรืออิมหน้าสำราญ คนที่ร้อนเพราะมีความร้อน คนที่หนาวเพราะมีความหนาว ฉะนั้นใครคนดีจะเป็นเด็กชายชู้ เด็กหญิงดี นายดี นางดีก็ตาม เพราะมีความดี คนชั่ว จะเป็นเด็กชายชู้ เด็กหญิงชู้ นายชู้ นางชู้ก็ตาม เพราะมีความชั่ว ฉะนั้น ฉะนั้น ผู้ต้องการจะเห็นหน้าตาของความดี จะดูหน้าตาของคนดีแทนก็ได้ ต้องการจะเห็นหน้าตาของความชั่วจะดูหน้าตาของคนชั่วแทนก็ได้

คนดีเพราะมีความดีนั้น คือคนที่ทำดีต่างๆ ทั้งแก่ตนและส่วนรวม ส่วนคนชั่วเพราะมีความชื่อนั้น คือคนที่ทำความ

คต. พระพุทธทาส

ชีวิตต่างๆ ทั้งเกี่ยวกับตนเองและส่วนรวม ยกตัวอย่าง ตัวของเราเองทุกๆ คน เมื่อช่วยทำการในบ้านในโรงเรียนหรือการที่เป็นประโยชน์ทั่วไปต่างๆ ก็เป็นที่สรรเสริญยกย่อง เพราะการทำนั้นก่อให้เกิดสุขประโยชน์ นี่คือความดีที่มีอยู่ในตัวเราเอง ซึ่งเป็นคนดีขึ้นเพราะทำดี เมื่ออยากจะทำหน้าตาของความดี ก็จงส่งกระจกดูหน้าของตัวเอง จะรู้สึกถึงความภาคภูมิใจที่แฝงอยู่ในใบหน้าในสายตา อันส่องเข้าไปถึงจิตใจที่ดี อาจมีความอิมใจในความดีของคนเป็นอย่างมากก็ได้ แต่ถ้าตัวเราเองทุกๆ คนทำไม่ดีต่างๆ ในบ้านบ้าง ในโรงเรียนบ้าง ในที่ต่างๆ บ้าง ทำให้เกิดความทุกข์ร้อนเสียหายแก่ใครๆ ก็เป็นที่ติฉินนินทา เพราะการทำนั้นก่อให้เกิดโทษ นี่คือความชั่วที่มีอยู่ที่ตัวเราเอง ซึ่งเป็นคนชั่วขึ้นเพราะทำชั่ว เมื่ออยากจะทำหน้าตาความชั่ว ก็จงส่งกระจกดูหน้าของตัวเอง จะรู้สึกถึงความอัปยศอดสู ความปิดบังซ่อนเร้นที่แฝงอยู่ในใบหน้า ในสายตาที่ส่องเข้าไปถึงจิตใจที่ไม่ดี อาจมีความสรว้อยเศร้า ทำหน้าตาตนเอง

คต. พระพุทธทาส

รังเกียจตนเองเป็นอย่างมาก เพราะรู้สึกสำนึกขึ้นมาได้ สรุปความว่า การกระทำทุกอย่างที่น่านิยมนิยมชอบ ก่อให้เกิดสุขประโยชน์แก่ตนเองแก่ผู้อื่น คือความดี การกระทำทุกอย่างที่น่าตำหนิติเตียนก่อให้เกิดทุกข์โทษแก่ตนเองแก่ผู้อื่น คือความชั่ว

วิธีการเพื่อความสุขของชีวิต

พระพุทธศาสนาสุภาชิตบหนึ่งกล่าวไว้แปลความว่า “ละเหตุทุกข์ได้ เป็นสุขในที่ทั้งปวง” ความหมายโดยตรงและโดยง่ายของพุทธภาษิตนี้ก็คือ ไม่ทำเหตุที่จะทำให้เกิดความทุกข์ ก็จะไม่มีความทุกข์ ก็จะเป็นสุข ไม่ว่าจะอยู่แห่งหนตำบลใดก็จะมีสุข ก็จะเป็นสุข ที่จริงแล้วก็ไม่ทำอะไรที่จะทำให้เกิดปัญหาขัดแย้งได้ เป็นสุขจะเห็นได้ถนัดชัดเจนนแล้ว ไม่ทำเรื่องให้เกิดความทุกข์ ก็ไม่มีทุกข์ ก็มีแต่ความสุข เหมือนไม่ให้ห้องว่างก็ไม่หิว ไม่ซุบซิบข่าวลงในน้ำส้วม ผ้าก็ไม่ดำ การไม่ปล่อยให้ห้องว่าง คือการละเหตุที่จะทำให้ห้องเป็นทุกข์คือหิว การไม่ซุบซิบ

ภค. พญ.สุทนต์

ชาวลงในน้ำสี่คำ คือการละเหตุที่จะทำให้ผ้าเป็นสี่คำ

เหตุนี้มีความสำคัญยิ่งนัก เพราะเป็นสิ่งเดียวที่จะให้ผล ผลจะดีจะร้ายก็อยู่ที่เหตุ ไม่ได้อยู่ที่อะไรอื่น และผู้จะได้รับผลก็ต้องเป็นผู้ทำเหตุ ผู้ไม่ได้ทำเหตุจะไม่ได้รับผล การกล่าวเช่นนี้ว่าที่จริงแล้วมีทางให้เกิดปัญหาโต้แย้งได้มากมาย ดังที่ปรากฏอยู่เสมอไม่ว่างเว้น เกิดมาไม่เคยทำบาปทำกรรม ทำไมถึงต้องมารับทุกข์อย่างนั้นอย่างนี้ นี่เป็นตัวอย่างที่ปรารภปรารมภ์ คร่ำครวญกันอยู่มากมาย ซึ่งคิดหรือมองแต่เพียงผิวเผินก็น่าเชื่อเช่นนั้น คนบางคนทำดีให้เห็นอยู่ ไม่เคยทำไม่ดีให้เห็นเลย แต่ก็ไม่ปรากฏว่าได้รับผลดีอย่างไร ยากจนแสนสาหัสก็มีทุกข์ร้อนด้วยเรื่องร้อยแปดก็มี เหตุแห่งทุกข์ที่ท่านให้ละ จึงไม่ใช่เหตุที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบันเท่านั้น เหตุที่เห็นๆ อยู่หรือเป็นเหตุในภพชาติปัจจุบัน บางครั้งบางคราวก็ให้ผลใหญ่ยิ่ง ไม่เสมอกับเหตุที่แลไม่เห็นหรือเหตุที่พ้นจากภพชาติปัจจุบันแล้วเหตุที่ไม่ได้ละกันในอดีตที่แลไม่เห็นรู้ไม่ถึงก็มีผล ไม่ใช่ว่า

ภค. พญ.สุทนต์

ไม่มี และก็มีผลมาถึงปัจจุบันได้ด้วย ไม่ใช่ว่าไม่ได้ และผลก็ตรงตามเหตุเสมอด้วย เป็นจริงเป็นจังด้วย ไม่มีคลาดเคลื่อนแม้เล็กน้อยเพียงไร

ทุกคนอยากเป็นสุข ยิ่งสามารถเป็นสุขในที่ทั้งปวงหรือทุกเวลานั้นเอง ยิ่งจะยินดียิ่งนัก จึงควรต้องเข้าใจว่า เมื่ออยากเช่นนั้นเป็นผล ก็ต้องทำเหตุให้ตรงกับผลเช่นนั้น

เป็นสุขในที่ทั้งปวงไม่หมายถึงเฉพาะเป็นสุขในชาตินี้ภพนี้ หมายถึงเป็นสุขในชาติหน้าภพหน้าด้วย บางทีในชาตินี้ภพนี้ เราจะต้องเสวยผลของเหตุในชาติอดีตภพอดีตที่ตามมาทัน สุขในที่ทั้งปวงก็คือสุขทั้งภพหน้าด้วย ชาตินี้เป็นสุขก็ต้องระวังอย่าให้ชาติหน้าเป็นทุกข์ ต้องละเหตุที่จะให้เป็นทุกข์ทั้งหมด

เหตุทุกข์คือความไม่ดีทุกประการ อันความไม่ดีทุกประการเกิดจากใจ เช่นเดียวกับความดีทุกประการก็เกิดจากใจ ท่านจึงว่าความทุกข์เกิดจากใจ ความสุขก็เกิดจากใจ หรืออีก

กต. พนฺธุมาสี

อย่างหนึ่งที่ว่าความทุกข์เกิดจากความคิด ความสุขที่เกิดจากความคิด ความคิดหรือใจจึงเป็นความสำคัญที่สุดสำหรับทุกคน จะมีสุขหรือทุกข์ก็อยู่ที่ใจ อยู่ที่ความคิดของใจ ใจคิดให้ละเหตุทุกข์ การพูดการทำกรรมทั้งปวงก็จะเป็นการละเหตุทุกข์ ความทุกข์ย่อมไม่มี ย่อมมีความสุข ย่อมเป็นสุข ละเหตุทุกข์ได้เพียงไร ย่อมมีสุขเพียงนั้น

ความคิดใครในสิ่งที่น่าปรารถนาพอใจ ความอยากมีอยากเป็น ความอยากไม่มีไม่เป็น นี่เป็นความคิดที่เป็นเหตุทุกข์ ทำความคิดนี้ให้เบาบางเพียงไร ความทุกข์จะลดน้อยลงเพียงนั้น ความสุขจะมีมากเพียงนั้น แม้ปรารถนาจะละเหตุแห่งทุกข์ เพื่อเป็นสุขในที่ทั้งปวง ทั้งในภพนี้และในภพหน้า ต้องละความคิดตั้งกล่าว ซึ่งสามารถละได้ก็ต่อเมื่อใช้สติพิจารณาความรู้สึกในใจ ให้เห็นความอยากที่เกิดขึ้นตั้งกล่าว ทั้งอยากได้สิ่งน่าใคร่น่าปรารถนาพอใจ ทั้งอยากมีอยากเป็น อยากไม่มีไม่เป็น คูให้เห็น เห็นอย่างรู้ ว่านั่นเป็นเหตุทุกข์ ต้องการละเหตุทุกข์ ต้อง

กต. พนฺธุมาสี

ละความอยากเหล่านั้นให้ได้ ละให้ได้ทุกครั้งที่แลเห็น ที่รู้ว่าเป็นความอยาก พยายามดูใจตนเองให้เห็นตั้งกล่าว พยายามดับสิ่งที่เห็นเหตุทุกข์ตั้งกล่าว ทำไปเรื่อยๆ จะมีสุขในที่ทั้งปวงได้แน่นอน

เสบียงเพื่ออนาคต

พระพุทธองค์ทรงสอนไว้อย่างหนึ่งที่เป็นคุณอย่างยิ่งแก่ผู้ปฏิบัติ คือทรงสอนให้อยู่กับปัจจุบัน ๑ ไม่ให้อาลัยอดีต ๑ ไม่ให้เพ้อฝันถึงอนาคต ๑ ทั้ง ๓ ประการนี้ไม่ได้หมายถึงโทษแต่หมายถึงที่เป็นประโยชน์เท่านั้น

ที่ว่าไม่ให้อาลัยถึงอดีต ก็มีความหมายตรงตัว คืออะไรที่เกิดขึ้นแล้ว ผ่านไปแล้ว แม้เป็นความสุข ความชื่นชอยยินดี ก็อย่าไปผูกใจอาลัยถึง อยากให้กลับมาดำรงอยู่ต่อไป ซึ่งเป็นไปไม่ได้ แม้ไปอาลัยอวรณ์ปรารถนาให้เป็นไปให้ได้ ก็ย่อมจะต้องได้รับความทุกข์เพราะความไม่สมหวัง ถ้าเป็นความทุกข์

ภค. พญ.สุทนต์

ความไม่ขึ้นชมนินตีพอใจ ก็อย่าไปผูกใจอาวรณ์ถึง แต่จงปล่อยเสีย การนำไปผูกไว้กับเรื่องราวที่เป็นทุกข์เป็นความเศร้าหมอง ย่อมทำให้ต้องเป็นทุกข์เดือดร้อนไม่สิ้นสุด ความทุกข์ร้อนควรจะหมดสิ้นไปพร้อมกับอดีตที่ล่วงไปแล้ว ผู้มีปัญญาพึงปฏิบัติตามที่พระพุทธองค์ทรงสอนไว้ เมื่อคิดถึงอดีต ให้หยุดเสีย ให้พยายามลืมอดีตเสีย จะได้พ้นทุกข์โทษของอดีต อย่างไรก็ตาม ที่ให้วางอดีตเสียนั้น ไม่ได้ให้หมายความว่าให้ลืมอะไรๆ ทั้งหมดที่เกิดแล้ว ความลืมกับความปล่อยวางไม่เหมือนกัน พระพุทธองค์ไม่ทรงสอนให้ลืมทุกสิ่งทุกอย่าง แต่ทรงสอนให้มีสติจำที่ควรจำ คือจำสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ ที่ไม่เป็นกิเลส แต่ทรงสอนให้ลืมสิ่งที่เป็นกิเลส ที่ก่อให้เกิดกิเลส โทษทุกข์ทุกอย่าง ไม่มียกเว้นว่าให้อาตมยอดีตเรื่องนี้เพราะมีความสำคัญเป็นพิเศษ อดีตเป็นทุกข์ เป็นกิเลส ทุกอย่างต้องลืมให้หมด ปล่อยยให้หมด วางให้หมด

อนาคตก็ไม่ให้เพ้อฝันถึง คือไม่ให้คาดคะเนว่า อนาคต

ภค. พญ.สุทนต์

จะได้ลาภได้ยศอย่างนั้นอย่างนี้ เพราะการคาดคะเนล่วงหน้า เช่นนี้ทำให้จิตใจฟุ้งซ่านไม่สงบสุขในปัจจุบันด้วย และในอนาคต ถ้าไม่เป็นไปตามคาดคิด ก็จะเสียใจเพราะผิดหวัง สู้้อยู่อย่างไม่คาดคิดถึงอนาคตอย่างมีกิเลสจะเป็นสุขสงบกว่า อยู่กับปัจจุบันได้มากเพียงไร ก็จะมีความสุขได้มากเพียงนั้น แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า การกระทำอะไรไม่ต้องเตรียมเพื่ออนาคต

การเตรียมอนาคตที่สำคัญมากอย่างหนึ่งก็คือการเตรียมอนาคตในภพชาติเบื้องหน้า ทุกคนจะมีชีวิตอยู่ในชาตินี้อย่างมากก็ประมาณร้อยชวบปีเท่านั้น จะทุกข์จะสุขในภพชาตินี้ก็จะชั่วระยะเวลาที่ไม่นานเท่าไร โดยเฉพาะผู้ผ่านพ้นวัยเด็กมาศึกษาธรรมอยู่แล้วในขณะนี้ ย่อมมีเวลาในภพชาตินี้อีกไม่นานเลย ได้ความมั่งมีศรีสุข ลาภ ยศ สรรเสริญ ในภพชาตินี้สักเพียงไรก็ไม่อาจรักษาไว้ได้นาน แต่ภพชาติในอนาคตนั้นนานหนักหนานับปีนับชาติไม่ได้ จึงควรเตรียมภพชาติในอนาคตมาก

ศต. พญามหาอริย

กว่า ที่ท่านเรียกว่าเตรียมเสบียงเดินทางไว้สำหรับภพชาติข้างหน้า คือเตรียมบุญกุศลไว้ให้พร้อม ให้เพียงพอแก่ทางที่ไกลแสนไกลจนประมาณไม่ได้ บุญกุศลที่จะเป็นเสบียงเดินทางนั้นต้องประกอบด้วย ทาน ศีล ภาวนา การทำจิตทำให้ผ่องแผ้ว บริสุทธิ์จาก โลภ โกรธ หลง จำเป็นที่สุด สำคัญที่สุด และก็มีโอกาสจะทำได้มากที่สุด เพราะไม่ต้องประกอบด้วยอะไรอื่นเลย ใจมีอยู่กับตัวเองแล้ว ก็เลสก็อยู่กับใจนั่นเอง ถอดถอนออกเสียให้เสมอทุกเวลานาที ทุกอิริยาบถ ย่อมได้รับผลเป็นเสบียงที่พึงปรารถนาของนักเดินทางที่สุด

บารมีนำไปสู่ความเป็นพระพุทธเจ้า

คำว่า**บารมี**นี้ ท่านแสดงว่าพระโพธิสัตว์ได้บำเพ็ญบารมีมาโดยลำดับตลอดเวลาช้านาน และบารมีที่พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญนั้น เมื่อบำเพ็ญมากๆ เข้า ก็เป็นบารมีสูงขึ้นไปหรือบริบูรณ์ขึ้น เพราะฉะนั้น จึงจัดเป็น ๓ ชั้นเรียกว่า **บารมี**

ศต. พญามหาอริย

อุปปบารมี **ปรมัตตบารมี** ที่เรียกว่าบารมี ในเมื่อแบ่งเป็น ๓ ชั้นดังนี้ ก็หมายถึงเป็นบารมีสามัญ อุปปบารมี ก็หมายถึงบารมีที่มีมากยิ่งขึ้น จนถึงใกล้ที่จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า **ปรมัตตบารมี** บารมีที่เป็นปรมัตต์ คือให้เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ก็หมายถึงบารมีที่สมบูรณ์ นำให้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า

บารมีคือคุณธรรมผู้มุ่งดี

คำว่า **บารมี** ที่แปลว่าอย่างยิ่ง หรือที่มีความหมายว่าเลิศ ประเสริฐ ก็หมายถึงธรรม หรือภูมิชั้นของธรรมที่เป็นความดีในจิตใจ ซึ่งได้สั่งสมเพิ่มเติมให้ยิ่งขึ้นๆ คือ ให้เป็นอย่างยิ่ง คือให้ยิ่งขึ้นอยู่เสมอ จนถึงบริบูรณ์เต็มทีในที่สุด อย่างยิ่งก็คือว่า คุณธรรมที่สั่งสมอบรมให้เป็นอย่างยิ่ง คือยิ่งขึ้นๆ ดังกล่าว และที่หมายถึงว่าเลิศ หรือประเสริฐ ก็โดยที่คุณธรรมที่เป็นอย่างยืงนั้นเป็นของเลิศ เป็นของประเสริฐ เป็นของดีที่สุด และที่แปลว่าให้ถึงฝั่งนั้น ก็หมายถึงคุณธรรม ที่นำผู้ปฏิบัติให้

ภค. พญามหาอริย

ออกจากฝั่งนี้ จนพ้นจากฝั่งนี้ไปถึงฝั่งโน้น เป็นความหมายทาง
 รูปธรรม หมายถึงฝั่งสองฝั่งที่มีมหาสมุทร มีห้วงน้ำลึก มี
 ทะเลหลวงชั้นอยู่กลาง แล้วก็เปรียบสัตว์โลกว่า เหมือนอย่างผู้
 ที่ข้ามจากฝั่งนี้คือโลก หรือว่าความทุกข์ หรือว่ากิเลส ซึ่งนับ
 ว่าเป็นฝั่งนี้ เพราะที่ชื่อว่าโลกๆ นี้ ตามความหมายในทาง
 ธรรมก็หมายถึงว่า ที่ๆ เป็นทุกข์ มีกิเลส มีทุกข์ สัตว์โลกอยู่
 ฝั่งนี้ก็ต้องประกอบด้วยกิเลส ประกอบด้วยความทุกข์ จะพ้น
 จากฝั่งนี้ไปสู่ฝั่งโน้น อันหมายถึงโลกุตระ พันโลกคือ นิพพาน
 ก็ต้องอาศัยคุณธรรมที่ได้สั่งสมอบรมยิ่งขึ้นๆ ที่เป็นอย่างยั้งนั้น
 เหมือนอย่างเป็นเรือสำหรับโดยสารข้ามจากฝั่งนี้ไปสู่ฝั่งโน้น
 แล้วคุณธรรมที่เหมือนอย่างเรือที่ทำให้ข้ามปากไต้้นั้น ก็คือ
 บารมีที่แปลว่าให้ถึงฝั่งโน้น ให้ถึงฝั่ง ก็หมายถึงคุณธรรมนั้น
 เอง

ภค. พญามหาอริย

บารมีสร้างได้ด้วยกรรม

บารมีนี้มาจากกรรม คือการงานที่บุคคลกระทำทาง
 กาย ทางวาจา ทางใจ ประกอบด้วยเจตนาคือความตั้งใจ
 กรรมที่บุคคลกระทำนั้น กรรมดีก็มี กรรมชั่วก็มี กรรมดีก็ให้
 ผลดี กรรมชั่วก็ให้ผลชั่ว ดังที่มีพระพุทธภาษิตตรัสสอนไว้ที่
 แปล ความว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม
 เพราะว่าคุณคนมีเจตนาคือความตั้งใจแล้ว จึงกระทำกรรม ทาง
 กายบ้าง ทางวาจาบ้าง ทางใจบ้าง ดังนี้

เพราะฉะนั้น กรรมที่บุคคลกระทำนี้เอง ถ้าเป็นกรรม
 ดี ก็เป็นบุญกรรม กุศลกรรม ถ้าเป็นกรรมชั่ว ก็เป็นบาปกรรม
 อกุศลกรรม สุจริตที่จัดเข้าในกรรมดี ทุกจริตที่จัดเข้าในกรรมชั่ว
 กรรมที่ทุกคนได้กระทำนี้ ย่อมให้ผลในปัจจุบันก็มี ในภายหน้าก็
 มี ในเวลาที่ถัดไปจากภายหน้านั้นไปก็มี เหมือนอย่างว่าให้ผล

ศต. พระพุทธเจ้า

ในวันนี้ ให้ผลในวันพรุ่งนี้ ให้ผลในวันที่ถัดจากวันพรุ่งนี้ไป ให้ผลในภพนี้ ให้ผลในภพหน้า ให้ผลในภพที่ถัดไปจากภพหน้า กรรมย่อมให้ผลต่างๆ กันดังนี้ แต่ว่าเมื่อกรรมให้ผลแล้ว ก็เป็นอโหสิกรรม คือว่ากรรมที่ใดให้ผลเสร็จไปแล้ว เพราะฉะนั้น กรรมซึ่งเป็นเหตุ และผลของกรรมซึ่งเป็นตัวผล จึงมีเวลาที่เสร็จสิ้น แต่ว่าเมื่อทำกรรมดีไว้บ่อยๆ ก็ย่อมมีความคุ้นเคยอยู่ในความดี มีความดียังติดอยู่ ดังที่เรียกว่าเป็นนิสัย เป็นอุปนิสัย เป็นวาสนา ยังไม่หมดไป ความคุ้นเคยในทางดี ความดีที่ยังเหลืออยู่ติดอยู่ ไม่หมดสิ้นไปได้เหมือนอย่างกรรมนี้แหละ เรียกว่า **บารมี** เป็นความคุ้นเคยในทางดี อันมาจากกรรมดีที่ประกอบกระทำและความดีที่เหลือติดอยู่เป็นความคุ้นเคยในทางดีดังกล่าวนี้นี้ ก็เป็นสิ่งที่สั่งสมเพิ่มเติมขึ้นได้อยู่เสมอ คือ ยิ่งๆ ขึ้นไปอยู่เสมอ เพราะฉะนั้น บารมีจะหมายถึงว่า เก็บดี หรือเก็บถูกไว้ก็ได้ เก็บดีเก็บถูกไว้ในจิตใจ ไม่หมดสิ้นไป

ศต. พระพุทธเจ้า

ทุกคนควรสร้างบุญบารมี

หากว่าจะสรุปเข้าใน **มัชฌิมาปฏิปทา** มรรคมีองค์ ๘ ก็สรุปเข้าได้ ก็มรรคมีองค์ ๘ นั้นเองคือ บารมี ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงปฏิบัติมาจนถึงได้ตรัสรู้ ปฏิบัติที่แรกก็เป็นบารมี ยิ่งขึ้นๆ ก็เป็นอุปบารมี จนถึงยิ่งที่สุดก็เป็นปรมาตบารมี ก็ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า

มรรคมีองค์ ๘ ที่เป็นมัชฌิมาปฏิปทานี้ ไม่ใช่คำว่าบารมี แต่ว่าผู้ปฏิบัติผู้ศึกษาธรรมก็พึงต้องเข้าใจเอาว่า บารมีนั้นเองมาเป็นมรรคมีองค์ ๘ มรรคมีองค์ ๘ นั้นก็มาจากบารมีต่างๆ ที่ทรงบำเพ็ญมานั่นเอง มาประกอบกันเข้าเป็นมรรคมีองค์ ๘ ฉะนั้น เมื่อมาเป็นมรรคมีองค์ ๘ แล้ว ทรงปฏิบัติในมรรคมีองค์ ๘ นี้บริบูรณ์ จึงได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้านี้เป็นอันว่า มรรคมีองค์ ๘ นั้นเองเป็นข้อสรุปของบารมีทั้ง ๑๐ นั้นมาเป็นมรรคมีองค์ ๘

ภค. พญ. พญ. พญ.

บารมีทั้ง ๑๐ มี

๑. ทาน การให้ การเสียสละ
๒. ศีล การรักษา กาย วาจา ใจ ให้เรียบร้อย
๓. เนกขัมมะ การออกบวช ออกจากกาม
๔. ปัญญา ความรอบรู้ เหตุผล
๕. วิริยะ ความเพียร
๖. ขันติ ความอดทนมาก
๗. สัจจะ ความจริง
๘. อธิษฐาน ตั้งใจมั่น
๙. เมตตา รักใคร่
๑๐. อุเบกขา วางใจเป็นกลาง

เพราะฉะนั้น เมื่อจัดตามภูมิธรรมที่ปฏิบัติ ฟังเห็นได้
ดังนี้ ข้อสรุปนี้ก็เป็นไปตามการพิจารณาธรรม

ภค. พญ. พญ.

ทุกคนพึงปฏิบัติในบารมีตามควรแก่ฐานะ

บารมีธรรมนี้ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า เป็นหลักธรรมที่
ทุกๆ คนต้องปฏิบัติด้วยกันทั้งนั้น จึงจะอยู่ด้วยกันเป็นสุข
และเมื่อเป็นผู้นับถือพุทธศาสนา แม้ไม่ตั้งความปรารถนาจะ
เป็นพระโพธิสัตว์ ไม่ปรารถนาพระโพธิญาณ ก็พึงปฏิบัติตาม
หลักบารมีเหล่านี้ ก็จะเป็นบุญบารมี เป็นบุญนิธิ ชุมทรัพย์คือ
บุญ ซึ่งทุกคนปฏิบัติได้เท่าไรก็ได้เท่านั้น และชื่อว่าเป็นผู้ที่
ปฏิบัติพระพุทธรศาสนา เข้าถึงพระพุทธรศาสนาด้วย เพราะ
ฉะนั้น เมื่อว่าตามหลักธรรมแล้ว จึงเป็นของกลางทั่วไป ซึ่ง
ทุกคนควรปฏิบัติตามควรแก่ฐานะของตน

